

VRCHLICKÝ JAROSLAV

NOC NA KARLŠTEJNĚ

VESELOHRA O TŘECH DĚJSTVÍCH¹

OSOBY

KAREL IV., císař a král český

ALŽBĚTA, jeho manželka

ŠTĚPÁN, vévoda bavorský

PETR, král cyperský a jerusalemský

ARNOŠT Z PARDUBIC, arcibiskup pražský

JEŠEK Z WARTENBERKA, purkrabí na Karlštejně

ALENA, jeho neť

PEŠEK HLAVNĚ, číšník císařův

HLÁSNÍK na Karlštejně

Dvůr císařský. Panoši a zbrojnoši.

Děj se koná na Karlštejně v červnu roku 1363.

¹ Převzato z: Vrchlický J., *Noc na Karlštejně: veselohra o třech dějstvích*, Praha 1953 (redakčně upraveno).

PRVNÍ DĚJSTVÍ

První nádvoří na Karlštejně. Hrad v pozadí. Napravo brána hradní, vlevo vchod ve příbytek purkrabího. Blíže brány košatá lípa, pod ní sedátko.

1. VÝSTUP

Purkrabí a Pešek

Při vyhrnutí opony je slyšeti troubení. Z purkrabství vystoupí pan Ješek z Wartenberka, proti němu Pešek Hlavně.

PEŠEK (*vejde branou*) Věru, dnes pytel s hosty se roztrhl! Od božího rána až do slunce západu most nestačí se zvedati.

PURKRABÍ (*vyjde ze dveří*) Je to už Jeho Milost snad? Ó, ne, to nemůž' být. Myslím, že Jeho Milost asi právě teď Prahu opouští. Kdo jen to přijel?

PEŠEK Host. – Vévoda Štěpán bavorský.

PURKRABÍ Mluvil jsi s ním, pane šenku?

PEŠEK Náhodou byl jsem přítomen, když slézal s koně, jenž pokryt byl celý bílou pěnou jak druhou čabrákou. Jak se zdá, má pan vévoda velmi naspěch.

PURKRABÍ Nu, a co říkal?

PEŠEK Ptal se krátce, je-li Jeho Milost na hradě.

PURKRABÍ A tys na to odpověděl?

PEŠEK Co jsem věděl. Že tu okamžitě není, ale že dnes večer jistě sem přijede.

PURKRABÍ A on řekl?

PEŠEK Že zůstane, že se musí dočkati příjezdu Jeho Milosti.

PURKRABÍ Zle pochybils, pane šenku. Vévoda Štěpán přijíždí jistě za politickými záležitostmi. Víš, že Jeho Milost zde nerad politikou se zabývá.

PEŠEK A co měl jsem dělat?

PURKRABÍ Poslat jej do Prahy.

PEŠEK Když je císař na cestě sem? Potkali by se v půli cestě. A pak, není to můj úřad, přijímati zde hosty – a neměl jsem také rozkazů.

PURKRABÍ Vida mládež! Pro slovo nakvašen! Však musím státi na svém. Jeho Milost jede sem pouze na dva nebo tři dny; – zde chce míti pokoj, chce si odpočinout; ještě tu není, a již jest klid jeho v nebezpečí! Proto věru není vystavěn Karlštejn! Necht'

klubko pletich státnických jinde se zaplétá, zde císař chce v zátíší užívat jen ovoce své činnosti.

PEŠEK Nu, a což víme my, pane purkrabí, zda mu nejede pan vévoda ocukrovat to ovoce?

PURKRABÍ Špatné vtipy, pane šenku! Vévoda bavorský tak někdy někomu něco ocukroval.

Nevím, nevím, bude-li Jeho Milosti příchod pana vévody právě po chuti. Mohl dobře počkat pan vévoda v Praze na Jeho Milost. Snad by se tam lépe bavil než zde.

PEŠEK To všechno mu ještě můžeš sám říci, pane purkrabí. Zde právě přichází.

PURKRABÍ Nu, jest již tady. – Co naplat! (*Obrací se vstříc přicházejícímu vévodovi*) Buď vítán, vznešený pane, na Karlštejně!

2. VÝSTUP

Štěpán a Předešlí

ŠTĚPÁN Děkuji, pane purkrabí, za pozdrav tvůj. Myslil jsem určitě, že naleznu zde Jeho Milost císaře! Přijíždím přímo ze Salcburku a přináším důležité státní jednání. Pan šenk byl tak laskav a pověděl mi, že Jeho Milost jistě dnes večer sem zavítá; prosím, bys mně a průvodu mému vykázal sebe skrovnější hospodu. Chci, ba musím se dočkati císaře.

PURKRABÍ Včas i v nečas přijel jsi, pane, na Karlštejn.

ŠTĚPÁN Já – v nečas?

PURKRABÍ Odpust mé upřímnosti, pane vévodo. V nečas, chceš-li o státnických záležitostech jednat s Jeho Milostí. Vždycky včas, chceš-li užítí pohostinství, jakého může poskytnouti Karlštejn.

ŠTĚPÁN Děkuji za výklad tvůj, pane purkrabí. Nutnost věci ospravedlní kroky mé v očích císaře. Za pohostinství napřed děkuji. – Zdá se, že nejsem prvním hostem na Karlštejně? .

PURKRABÍ Jeho Milost Petr král cyperský a jerusalemský mešká od rána zde.

ŠTĚPÁN Přijel sám?

PURKRABÍ V průvodu důstojného otce, arcibiskupa Arnošta.

ŠTĚPÁN A kde jest král Petr? (*K sobě*) Ten mi nepřekází!

PURKRABÍ Prohlížel si hrad – nevím, pane šenku...

PEŠEK Byl s arcibiskupem právě teď v kapli sv. Mikuláše , kde mu ukazoval tento illuminátorské práce pana Zbyška z Trotiny...

ŠTĚPÁN (*s úsměvem*) Které asi velmi málo bavily krále jerusalemského.

PURKRABÍ (*se dívá do pravé kulisy*) Však tu právě přichází.

3. VÝSTUP

Petr, Arnošt z Pardubic, Štěpán, Purkrabí a Pešek

(Vzájemné úklony)

ARNOŠT Pane vévodo!

ŠTĚPÁN Bud zdrav, důstojný otče!

ARNOŠT *(k Petrovi)* Pan vévoda bavorský.

PETR Aj – jaké to shledání! Pamatuji se dobře na pana vévodu.

ŠTĚPÁN Ze slavností krakovských...

PETR Ovšem, ovšem. To byly časy, pánové! Tak veseli již nebudem. – Ale prosím vás, co říkáte tomu, že jsem posud v Čechách?

PURKRABÍ Těšíme se tomu, že se Tvé Milosti u nás líbí.

PETR Líbí! – To je málo, pane purkrabí. Zbožňuji tvou zem a tvého císaře. Nevím věru, kdo je šťastnější, on, že má takovou zemi, či ona, že má takového krále. Nechce se mi odtud. Chtěl jsem již zcela opravdově třikrát odjíždět – po prvé se to nikdy s odjezdem nemyslí doopravdy. – Ale jak odjet, když slavnosti se stíhají jako pršky dubnové. Šťastná to země!

ARNOŠT Díky pánu nebes, že slavnosti teď se u nás stíhají. Však bývalo hůře ještě před nedávném. Mor, hlad a zemětřesení stíhaly se tu o překot. Nyní věru šťastný začíná věk této vlasti. My, již jsme zažili dnů zlých, tím více oceňujeme blaho nynější.

PETR A máme proto podstatné příčiny býti veselými. Nebo jak dáti jen svou vděčnost najevo, než veselosti? Proto já jsem pořád vesel a proto uvázl jsem zde, že je tu tak veselo! Jak pravím, třikrát chtěl jsem odjet, ale Jeho Milost ani slyšet; nedovolil, přemlouval a já jsem slabý člověk, pánové, já zůstal v naději, že Cypr do moře se nepropadne.

ARNOŠT *(s jemnou výčitkou)* A hrob Spasitelův beztoho zůstane i nadále v rukou pohanů.

PETR Máš pravdu, otče. I o tom mluvil jsem s Jeho Milostí; tak mimochodem, mezi čtvrtým a pátým pohárem mělničiny.

ARNOŠT A marně jsi se namáhal. Zlaté doly Jílovské dřív vyčerpáš, než v tom Jeho Milost o jiném přesvědčíš. U věci té je svým, a necht' i srdce křesťana nemůže schvalovati jeho náhledy, duch rozumného vlastimila je pochopuje.

PETR Tak tedy zůstal jsem. Viděl jsem Prahu, Vyšehrad i nové město Karlovo, které takřka zázračně vyrůstá před zrakem cizince. Viděl jsem most, kostely, kláštery a koleje

vysokých škol a dnes mne blaží Karlštejn svými divy. Pan arcibiskup je mi tu svědomitým a vzorným průvodčím.

ŠTĚPÁN A nedaruje ti ani jediné iniciálky v misálech a žaltářích. (*Ironicky*) Ó, vzácné umění pana Zbyška, králové obdivují se tobě!

ARNOŠT Ba, vzácné jest, pane vévodo, vzácnější, než na první pohled zdá se velmožům tohoto světa, již korunami a žezly hrají o blaho národů! (*K Petrovi*) Však nesmíme mařiti drahý čas, Milosti, čeká nás ještě kaple sv. Kateřiny, ač ne ještě úplně vyzdobená.

PETR Odpust, důstojný otče! Pět hodin prohlížíme již malby, svaté ostatky a všechny poklady, které bohatou rukou nakupil zde velký panovník a vzácný bratr náš. Věru, máte v Praze i zde druhé nebeské království, majíce ostatky všech svatých vyznavačů a mučenníků, mnichů a biskupů, panen a vdov. Ostatně myslím a doufám, že zde nejsem naposled.

ŠTĚPÁN Milost královská přeje si oddechu. Chápu to. Znáš to ze zkušenosti, jak unavuje ustavičné sklánění se nad knihami a obrazy. Tot' věru horší než pochod v poli nebo honba.

PETR A nejvíc unavují malby na stropě, důstojný otče; necítím již vaz ani kříž a prosím, bys měl se mnou aspoň do zítřka smilování.

ARNOŠT Nemám nijak v úmyslu ochotou svou obtěžovati vzácného hostě svého vladaře. Rač vládnouti, pane, časem i mnou dle libosti. Jdu na nešpory do kaple sv. Mikuláše, nalezněš mne tam vždy ochotného k dalším tvým rozkazům. (*Pozdravuje všechny*) Zatím s Bohem, pánové. (*Odejde*)

PETR Mé díky, důstojný otče! (*K Štěpánovi*) A nyní užijem krásného večera, pane vévodo.

4. VÝSTUP

Předešlí bez Arnošta

PURKRABÍ Mohu něčím sloužiti vzácným hostům?

PETR Jsi vtělená úslužnost, pane purkrabí.

ŠTĚPÁN Děkuji, nevím věru...

PURKRABÍ Pak nebudem déle obtěžovat svou přítomností; pojd', pane Pešku! (*Úklony. Odejde s Peškem do strážnice*)

5. VÝSTUP

Petr a Štěpán

PETR Konečně jsme sami!

ŠTĚPÁN I pohostinství někdy překáží.

PETR Jsem rád, že jsem se shledal s tebou, pane vévodo.

ŠTĚPÁN I mne to těší. Jak se bavíš v Čechách?

PETR V Praze dobře...

ŠTĚPÁN A zde?

PETR Zde mne arcibiskup div již neumořil. Krásné věci kolem, čarovné. Div světa a století je tento Karlštejn, ale...

ŠTĚPÁN Ale?

PETR Známe se a rozumíme si, pane vévodo. Této dokonalosti a nádheře zdejší chybí koruna.

ŠTĚPÁN Nerozumím, králi...

PETR Ta nádhera, ten lesk a přepych, to vše zdá se býti stvořeno kvůli něčemu jinému než kvůli rameni sv. Víta nebo lopatce sv. Anežky.

ŠTĚPÁN Nechápu, kam směřuješ...

PETR Soudím jako člověk a tvrdím směle: ta nádhera a přepych, ten lesk a bohatství jsou zde pro – ženu nebo ženy!

ŠTĚPÁN Pak neznáš císaře...

PETR Mně arcibiskup Arnošt ničeho nenamluví. *(Oba usednou na lavičku)* Kvůli korunovačním klenotům vystaví se dobře opevněná věž, ale nikoli zámek, v němž přepych severu si podává ruku s obrazností východní! Pro ostatky svatých zbudují se ovšem nádherné kaple, nikoli však v sousedství jich útulné komnaty, tak malé a těsné, jako hnízda vlaštovčí. Ovšem stačí právě pro dva! A pak ty dvojí schody, jedny obkládané mramorem a zlatem – pro každého; druhé hlemýždí, ukryté, příkré jako tajné cesty vášně, směřující v ráj lásky, kde vám udýchaným klesne v náruč paní vašich snů a myšlenek! Ó, pane vévodo! Karlštejn je dívčí past, kde krok je tlumen brokáty a zrak zdráhající se a blažeností zpitý, když patřiti má okem k oku, tlumen jest odleskem drahokamů.

ŠTĚPÁN Jsi na omylu, pane. Jeť přece světoznámá zbožnost a přísnost Karlova.

PETR Což vylučuje zbožnost lásku? Naopak láska je též zbožností, pane vévodo!

ŠTĚPÁN Dej si říci. Karlštejn jest v první řadě určen pro klenoty zemské, v druhé pak jest útočištěm císařovým, když naň doléhají trudy vladařské.

PETR (*vstane*) To mi zpíval také celý den arcibiskup, pane vévodo. Ale neměj mi, prosím, za zlé, že ani jemu ani tobě víry dáti nemohu. Zním lidi a svět. Stále, procházej se nádhernými komnatami, čekal jsem, kdy rozvine se těžká opona u protějších dveří, kdy vyhlédne z ní kadeřavá hlavinka s úsměvem zvěstujícím nejvyšší blaho lásky a opojení – ale nadarmo. A tak unaven poutí a prohlížením missálů a žaltářů, obrazů Dětricha Wurmsera, hotových i nedodělaných, stojím před tebou nevyhlášen, řekněme třeba ze své fantazie, spíše hladov a lačen nových dobrodružství a výbojů.

ŠTĚPÁN (*vstane též*) Pokládá tedy Milost Tvá Karlštejn za jakýsi druh harému, o nichž zpívají dobrodružné zvěsti výprav křížových? U vás, toť ovšem jinak! Přece nerozehřívá zlato cyperských hroznů tvoji krev?

PETR Mělničina má také své kouzlo, pane vévodo – je sice trpká, jako to mé zklamání ve zdech karlštejnských, ale dovede i přitom rozehráti srdce a vyjasnit zrak. (*Rozhlíží se kolem*) Však zde, kde nic, tu nic – ostatky a zas jen ostatky!

ŠTĚPÁN Dovol jen, králi, jak mohla zmocnit se tebe taková myšlenka! Císař pár měsíců po svatbě, muž starší a usedlý, v státnickém umění, jež jest duší jeho života, skorem zešedivělý – a děvčata – a harém docela! Ne ne, jsi příliš obrazností svou na východě, králi jerusalemský.

PETR Možná, vévodo – ale nevzdám se tak snadno. Já viděl, a to rozhoduje. Na vlastní oči jsem viděl...

ŠTĚPÁN Snad ne ženu na Karlštejně? – Jsi na omylu; přísný zákaz vydán jest a znám v tom ohledu po celé zemi, že nesmí žena přenocovati v těchto zdech. A nyní se chýlí k večeru – musil by vědět o tom purkrabí.

PETR Ani královna není vyňata z tohoto zákazu?

ŠTĚPÁN Ani královna; tak posvátné je místo, kde uloženy jsou zemské klenoty. Pak nechce císař v pobožnostech svých býti vyrušován – ani vlastní ženou svou. Jsem cizinec, ale tolik již přece vím.

PETR Divné to máte mravy na severu.

ŠTĚPÁN Je to ovšem trochu podivínské, ale my dva to sotva změníme.

PETR Když jsem však viděl...

ŠTĚPÁN Co – zde?

PETR (*vede ho doprostřed jeviště, tajemně*) Zde právě ne. Pod hradem. Škoda, že byl arcibiskup se mnou a nehnul se ani na krok ode mne. Viděl jsem právě v lese pod hradem dámu na bílém komoni. Mihla se jako paprsek tmavou zelení – ale přece viděl

jsem v mžiku tom, jak spanilá byla. Nebýt arcibiskupa, ďábel by mne nebyl zdržel, pustit se za ní nazpět do lesa.

ŠTĚPÁN A viděl ji též arcibiskup?

PETR O to jsem se nestaral; jen když já jsem ji viděl. – Ó, pane vévodo!

ŠTĚPÁN Však nevjela s vámi nebo za vámi přes most?

PETR Zmizela v šeru lesním – ale ne její obraz v srdci mém! Prosím tě, co by tu soudil každý rozumný smrtelník? Šla se jen zdaleka podívat na Karlštejn? – Víla přece to nebyla...

ŠTĚPÁN Snad někdo z družiny královniny – Karlík není tak daleko.

PETR Buď kdo buď. Tvrdím směle, dívka jest na hradě, aneb není-li posud, přijde co nejdřív. Na to chci vzítí hostii anebo vzdátí se trůnu.

ŠTĚPÁN Myslím, že bys nehodně přijímal a zbytečně se o korunu oloupil.

PETR Co tedy chtěla ta dívka na bílém koní pod hradem v zelení stromů? Čeká, až se setmí, a přijde. – Za několik hodin přijde též císař. – Na hlavu by musel být padlý, kdy by tu nechápal. Jak pravím, pane vévodo, dívka je buď zde, nebo přijde co nevidět.

ŠTĚPÁN Zatím nezbývá, než vyčkat...

PETR A pozor dát a hledat. – Pane vévodo, mohu se spolehnouti na tvou pomoc?

ŠTĚPÁN Přijel jsem v záležitostech politických – však nikdy jsem neprchal před dobrodružstvím sladké milosti, kde se samo naskytlo.

PETR To se mi líbí jsi celý muž, pane vévodo! -

ŠTĚPÁN Je to, upřímně řečeno, zbytečná práce – ale nějak čas zabítí musíme do příchodu císařova. A poněvadž již missálů a obrazů máš dost...

PETR Až po krk, milý příteli a spojenče, až po krk!

ŠTĚPÁN Inu, uvidíme. Však buďme opatrní! (*Odejdou napravo*)

6. VÝSTUP

Přestávka. Poté vystoupí branou královna Alžběta.

ALŽBĚTA Konečně jsem tady! – Jak se chvěji! Svědomí praví mi, že nedělám dobře, ale hlas srdce je překřikuje a volá: Musíš! Musíš! (*Rozhlíží se kol*) To tedy Karlštejn! (*Venku slyšeti rachot mostních řetězů*) Nyní nemohu ani odtud, kdybych i chtěla. – Jest pozdě. – Co podnikám, jest šílenství, vím to. Měla jsem času dost na rozmyšlenou, když cíhala jsem dole, nepozorována, v stínu lesním, až budu moci se pustit přes most. – Ted je třeba zmužilosti. (*Přechází*) Co teď! Jednám nerozvázně, bez plánu. Každou chvíli mne někdo uvidí, potká a vše jest ztraceno. – Co si počnu, co jen řeknu? – Ale co mi zbývalo činit, když jej tak šíleně miluji? (*Zastaví se*) A jaké

mám vlastně důvody, nevěřiti jemu – zdá se mi, že i stín podezření je tu hříchem; ale cítím zároveň, že klid mé duše žádá této zkoušky. Tak dlouho jsem ho neviděla! – Stále ty dvorní ohledy, a panovnické starosti a práce! – Čím jsem já v tom? (*Hledí vlevo ke vchodu*) Ó, běda, tam přichází arcibiskup Arnošt, skrýti se jest nemožno – půjdu mu vstříc a svěřím se mu. Jeť dobrý a snad mi porozumí. (*Jde mu vstříc*)

7. VÝSTUP

Arnošt a Alžběta

ARNOŠT (*vejde*) Co vidím? – Tvoje Milost zde?

ALŽBĚTA Nedivím se podivení tvému, důstojný otče...

ARNOŠT A v této chvíli?

ALŽBĚTA Víím, že na Karlštejn večer vkročiti ženě nedovoleno, leč manželka a královna snad -

ARNOŠT Obávám se věru, že ani ta nebude výjimkou. Císař je neúprosný u vykonávání svých předpisů, a pak...

ALŽBĚTA Pak?...

ARNOŠT Odpusť zvědavosti mé, královská paní, ale nedovedu si vysvětliti, co vedlo kroky tvé v tuto chvíli na hrad?

ALŽBĚTA Co vedlo kroky mé? – A to díš tak chladně, důstojný otče! Ach, vidím to zřejmě, žena vždy trpí, a nejvíc, když miluje.

ARNOŠT Láska tedy vede tě na Karlštejn! Tou vedena přestupuješ tak chladně rozkaz císařův...

ALŽBĚTA Divíš se, ctihodný otče, ovšem tys kněz, ale tys též velký člověk, Arnošte – a přece se pozastavuješ nad slovem tím, přece je ti láska pohnutkou k mému kroku malou a nedostatečnou!

ARNOŠT Mně nikoli, paní má! Víím, čím jest láska člověčenstvu, třeba sám nepoznal jsem rosu její oblažující milosti! Ale nechápu dobře, jak může býti láska příčinou pozdní tvé návštěvy?

ALŽBĚTA Ty nechápeš... Ovšem – nepoznals lásky... Ó, já jsem dvojnásob ubohá a nešťastná, již proto, že jsi byl prvním, jejž jsem potkala ve zdech tohoto nešťastného hradu!

ARNOŠT Nešťastného? – Ty se chvěješ, královno! – Slzy v tvém oku? – Probůh, co se stalo?

ALŽBĚTA Nic, důstojný otče, nic, než že jsem slabá, pošetilá žena, nic, nežli že miluji svého chotě až k šílenství! To jsou ovšem maličkosti vůči státnickým pletichám, kvůli

kterým se choť můj zavírá na tento hrad, to jest ovšem hříšnou slabostí vůči hrdinským skutkům sebezapírání a křesťanské pokory, které zde vykonává. Cítím to, jak jsem dětinská a pošetilá! Půjdu, nevím, čeho bych zde více pohledávala. (*Chce odejít*)

ARNOŠT Ty neodejdeš, dcero má! Ty stůněš, tvá duše je rozjitřena do hlubin. Přede mnou nestojí více královna, ale pouze trpící žena. Ty zůstaneš, ty se vyznáš ze všeho.

ALŽBĚTA (*s bolným úsměvem*) Ty však nepochopíš, otče...

ARNOŠT Pochopil jsem dřív, než jsem viděl slzy tvé. Tobě se stýská, není-li pravda? – Ba více, ty žálíš!

ALŽBĚTA A je to – hříchem, otče?

ARNOŠT Hříchem to není, máme-li důvodů, ale slabostí je to vždycky. – Máš příčiny k tomu, dcero?

ALŽBĚTA Což nebyl můj sňatek pouhým výsledkem státnické smlouvy?

ARNOŠT A není to lásce šťastné znamení stát se andělem míru mezi rozvaděnými národy?

ALŽBĚTA Ach, otče, což se ptá srdce milující ženy po národech, což po jejich válkách a smíru jejich? Samo v nejkřutější válku postaveno, zmítá se, dokud v odvetě lásky nenajde pravý a jediný svůj mír!

ARNOŠT A myslíš, že by muž takový, jako je císař, mohl bez lásky vzít choť?...

ALŽBĚTA To nemyslím. Ale on je spolu státníkem, a těm je všechno dovoleno.

ARNOŠT V očích lidí snad, ale nikdy ne před vlastním jejich svědomím. Domněnky tvé jsou liché, královno, a cesta, kterou jsi volila, je ...

ALŽBĚTA Ó, vyslov jen, co cítím sama v duše hlubinách! Cesta, kterou jsem volila, jest nedůstojná, královny nehodná! Ale milující žena má jiná práva, než jaká uznává dvorní mrav. – A pak, co dělat nyní? Jest pozdě. – Měla jsem mluvit dříve s tebou, důstojný otče!

ARNOŠT A nebyla bys v hloubi duše své více přesvědčena než právě nyní. Kde jednou ujme se símě nedůvěry, tam rychle bují v strom, jímž nezatřese více vánek moudré rozvahy, neřku-li by jej z kořene vyvrátil. Jsem starý přítel Jeho Milosti krále, provázím každý jeho krok a nemám té smělosti, bych si namluvil, že slovo mé může tebe přesvědčiti. Tys raněna, třeba léku na ránu tvou. Ty musíš býti sama přesvědčena, jak liché jsou tvoje domněnky, ty musíš na vlastní oči viděti, jak oddaný je ti císař, jak tě zbožňuje...

ALŽBĚTA (*snivě*) Jak mne zbožňuje... (*S výčitkou*) A kolik dnů mi věnoval od sňatku našeho?

ARNOŠT Nezapomeň, dcero, že jest prvním vladařem Evropy...

ALŽBĚTA (*trpce*) Při čemž srdce jeho ženy musí choditi almužnou. – Zprvu ty ohlušující slavnosti v Krakově; poté slavný příjezd sem, uvítání, představování duchovenstva a panstva, a mezi tím ani chvíle oddechu. Císař zabrán ve své vladařské práce nebo své stavby – ostatní pohlí návštěva kostelů a klášterů...

ARNOŠT I na ty žárlíš?

ALŽBĚTA (*vášnivě*) Kdo opravdu miluje, žárlí na všechno! Ó, jak jsem se těšila jako dítě na venkovský svůj hrádek, myslila jsem, že odjedu z Prahy po jeho boku – ó, běda, jaké zklamání! Vypravili mě napřed s hofmistryní mou, tou vyzáblou na těle i duchu paní Ofkou, na Karlík – a císař jel ve svém voze, ve kterém prý celou cestu pracuje, sem na Karlštejn. Zde zavře se jako poustevník a žena nesmí překročiti jeho práh. A potom pravíš, že mě zbožňuje. – Ach, kdy jej zase uvidím?

ARNOŠT (*po chvíli*) Ještě dnes, má dcero – ještě dnes.

ALŽBĚTA (*živě*) A zde, otče, není-li pravda? Ty pomůžeš mi k tomu? Ty přemluvíš ho, aby zrušil ten nesmyslný příkaz, že nesmí žena býti přes noc na Karlštejně! O, díky tobě, díky!

ARNOŠT Ne, toho učiniti nelze. – Císař jest důsledný a zákony jež dal, sám nejpřísněji zachovává. – Ale rána v srdci tvém, královno, je povahy takové, že třeba přiložit na ni ostrého nože ihned, okamžitě. Jsem nepřítelem klamu i lsti – ale zde není pomoci.

ALŽBĚTA Ty zamýšlíš?

ARNOŠT Jsi odhodlána podrobiti se všemu, svěřiti se úplně mému vedení?

ALŽBĚTA S vděčností půjdu za tebou. Dělej, co chceš, jen vrať mi císaře!

ARNOŠT První podmínka je těžká, královno. Nikdo nesmí zvědět, že jsi zde. Císař by nesnesl tak zřejmé a okázalé přestoupení svého předpisu. Nikdo tě nesmí zde vidět.

ALŽBĚTA Což se mohu udělati neviditelnou?

ARNOŠT Skoro – aspoň pro oči dvořanů. Pojď, jsou hosti na hradě, a Jeho Milost může zde býti každou chvíli. Pojď v jizbu mou, kde ti povím ostatní. Bůh bude s námi. Je to první klam, jehož se v životě dopouštím, ale konám jej klidně; vždyť chci vrátit tobě mír srdce a vrátit tebe srdci svého přítele.

ALŽBĚTA Jak ti žehnám, otče!

ARNOŠT Až později, dcero... Snad budeme litovati oba. Ale čas kvapí a dílo naše jest dobré.

ALŽBĚTA (*odcházejíc s Arnoštem*) Jak láska sama!

8. VÝSTUP

Petr a Štěpán

(S druhé strany vejdou král Petr a vévoda Štěpán)

ŠTĚPÁN Chodíme zde stále dokola, jako bychom byli bludný kořen překročili – a chodíme nadarmo.

PETR Když nechceš ničeho vidět, ani pochopit...

ŠTĚPÁN Když Tvoje Milost zase příliš mnoho vidí a chápe.

PETR Přece mi nenamluvíš, pane vévodo, že onen panoš, jenž před chvílí vešel přes most do hradu, je skutečný panoš. Je jím asi tak, jako já jsem králem jerusalemským – vypadá jako panoš, dá si třeba říkat panoš – ale panošem není.

ŠTĚPÁN A myslíš, že je dívkou! Tvoje Milost vidí ve všem a všady dcery Eviny, snad konečně i starý purkrabí karlštejnský neb arcibiskup Arnošt jsou jen zakuklené dívky!

PETR Mluv co mluv, mé podezření nevyvrátíš.

ŠTĚPÁN A kde ti zmizela náhle ta vítaná kořist?

PETR Vešel do strážnice...

ŠTĚPÁN Patrně panoš to, ostatně zahlédl jsem ho také, měl barvu purkrabího – uznáš přec, že se mýlíš.

PETR Barvu purkrabího? – Pak se teprve nemýlím! V tom právě to vězí. A chudák, jak v rozpacích se rozhlížel, a ta chůze... ó, panoš v barvách pana z Wartenberka byl by trochu domácnějším na Karlštejně!

ŠTĚPÁN Nu, a buď si – co zamýšlíš teď?

PETR Čekat, až opustí strážnici, do rána tam přece nebude.

ŠTĚPÁN A kdyby byl?

PETR Vejdeme do strážnice za ním a musí se přiznati, kdo jest. Jsme tu hostmi a vstup máme všude. Času máme dost, proč bychom se nepobavili!

ŠTĚPÁN Ano, času máme dost. A císař stále nepřijíždí.

(Zvuk rohu v dáli)

PETR Opět někdo blíží se hradu – pojd'me mu vstříc.

ŠTĚPÁN Inu, když se tak líbí Tvé Milosti, proč ne. Dal jsem ti slovo, že budu tvým spojencem, tedy již vytrvám.

PETR Ale jen opatrně, jen opatrně!

(Začíná se stmívat. Odejdou branou)

9. VÝSTUP

Alena a Pešek

Vystoupí z druhé strany Pešek Hlavně, za ním Alena jako panoš v barvách pana z Wartenberka.

PEŠEK Divně se ti nějak jazyk plete, panici. Kdo že tebe vyslal a komu neseš list?

ALENA Což neřekl jsem ti to zřetelně, že panu šenkovi Peškovi; jsi-li ty to, vezmi jej bez okolku. *(Podává mu list)*

PEŠEK *(bere list)* A v čí službě jsi, krásný hochu?

ALENA *(se směje)* Děkuji za poklonu – ale mohl bys znáti barvy pana purkrabího!

PEŠEK *(podrážděn)* Jsi všetečka, hochu – ale roztomilý všetečka. Nu, a co mi chce tvůj pán – divný to bude žert, vždyť jsem s ním před chvílí mluvil, nač teď posílá s listem panoše...

ALENA *(dělá posunek, že chce list zpět)* Nechceš tedy ten list? – Dobře, dej mi jej. Nezáleželi tobě na jeho obsahu, mně teprve ne.

PEŠEK Tak sečkej, až si to divné poselství aspoň přečtu. *(Otevře list a čte)* „Všem čtoucím pozdravení a vše dobré od Boha nejmilejšího přejeme a věděti lidem dobré vůle dáváme, při tom za svědky je berouce, že sepsali jsme dnešního dne poctivě a řádně úpis tento, kterým slibujeme dáti dceru svou Alenu za muž šenkovi Jeho Milosti královské panu Peškovi Hlavně, aniž by získal, jak původně našim přáním bylo, ostruh rytířských, pakli jmenovaná již dcera naše Alena toho dokáže, že proti zákazu našeho nejmilostivějšího císaře a krále Karla, toho jména Čtvrtého, ježž Bůh všem věrným Čechům k radosti a slávě dlouhá léta zachovati račiž, jednu noc bez úrazu a úhonu na jeho hradě Karlštejně stráví. Za to vyplatíme, kdyby toho nedokázala, sto kop grošů stříbrných a deset soudků mělnického statečného a urozenému panu Ctiborovi z Fuchsberka, nejvyššímu lovčímu a purkrabímu v Dobříši, milému příteli našemu, jakož i on, Alena-li toho dokáže, dá tuto částku jí v dar svatební...”

ALENA *(se směje)* Nu, co tomu říkáš, statečný pane šenku!

PEŠEK Jaké to mumraje a žerty? Co s tím, hochu? Kdo to sepsal?

ALENA Nu, tak si, moudrý pane, rač přece přečísti podpis!

PEŠEK *(čte)* Skutečně – pan Ctibor z Fuchsberka i Jan z Wartenberka podepsali a sigillum své přivěsili. *(Prohlíží Alenu, která se mu do očí hlasitě směje.)* Či blázním já též? Mohu věřit zrakům svým? – Aleno! Tys to?

ALENA Nu, konečně jsi mne poznal! Zkouška dopadla výborně. Mohls oči na mně nechat a ničeho's nepozoroval. Je vidět, že mi sluší dobře barvy strýčkovy.

PEŠEK Co zamýšlíš?

ALENA Což jsi nečetl, či nerozumíš? Tvá láska je velmi krátkozraká, pane Pešku! Co zamýšlíš? Jsem, jak vidíš, tady a chci vítězně odtud odejít, neboť jde mi o ruku velmi dvorného, ale trochu nechápavého pána, který před chvílí mne nazval krásným hochem. *(Směje se)* Hlas srdce nepromluvil, pane Pešku, je to smutné znamení!

PEŠEK Zde chceš zůstat – kvůli té sázce? Divný to žert, Aleno, který naší lásce nijak neposlouží.

ALENA Divný to žert, který nás jedině spasí. Řekni sám, co máme jen počít, abychom konečně byli svými! Zde se ti to podává takřka na dlani. – Nu, sáhni po tom bez rozmyšlení a bez rozpaků.

PEŠEK Vyslov se jasně, Aleno. Mluv rychle, neb každou chvíli může zaznít roh, zvěstující příchod Jeho Milosti.

ALENA Císař dnes přenocuje na hradě? – Dobrá. Teď bude naše vítězství ještě úplnější *(Sedne na lavičku. Pešek vedle ní)* Nuže, tedy poslyš, můj bázlivý rytíři. Můj otec, jak k svému smutku víš, vzal si jednou do hlavy, že musíš získati dříve ostruh rytířských, než mne povedeš k oltáři. Ale, milý Bože, to se jen řekne, vid'š? Získat ostruh – jak? Do Itálie císař již nejezdí, abys mu zachránil život v nějakém spiknutí; války nejsou. Co dělat! Prosila jsem, plakala jsem, že toho ani nezasluhuješ...

PEŠEK Ty zlaté srdce...

ALENA Nic naplat... Tu přišel včera večer k nám pan Ctibor z Fuchsberka, starý přítel mého otce, dobrá a veselá kopa. Sedli k stolu s otcem, pili, hráli v kostky, mluvili o Jeho Milosti, o zemi, o říši a pletichách zahraničních, že už jsem z toho zívala a chtěla odejít do své komnaty. Vtom začal pan Ctibor vypravovat o tom novém zákonu, že nesmí žádná žena býti přes noc na Karlštejně. Můj otec se dal do smíchu, tloukl na stůl, vyskočil a tvrdil, že by rád viděl ten žert, kdyby někdo to přece dokázal. Pan Ctibor odmlouval, to že jest nemožné — otec se durdil, že to lze učiniti, slovo dalo slovo a vešli v sázku, jak jsi právě četl. „Zlíbal bych to děvče, které to podnikne,“ pravil otec můj a slzy mu tekly smíchem do poháru. „Já sama to chci podniknout,“ zvolám. „Jak, ty, dítě!“ vykřikl divokou radostí otec, „dobrá, zkus to a vyžádej si pak, co ti libo.“ – „Ruku pana Peška, třeba neměl ostruh rytířských,“ odvětim, „svoluješ k tomu?“ – „Dobrá, i k tomu svoluji,“ pravil otec rozjařen. Sázka uzavřena – jak vidíš, kula jsem železo, dokud bylo žhavé. – Teď jsem tedy zde. A spoléhám na tvou podporu, pane Pešku. To přestrojení je moje myšlenka. Co – mlčíš? – Líbím se ti přec? *(Vstane a přejde vlevo)*

PEŠEK To je šílenství, Aleno! Aleno, to je čirý nerozum, který nás zničí a od cíle našeho jen zbytečně vzdálí. K tomu nijak nemohu přivolit.

ALENA Tys mi pěkný spojenec!

PEŠEK Což nepomýšlel tvůj otec na hněv císařův? Tobě se nedivím, tys blážínek, ale on...

ALENA Děkuji za poklonu! Hněv císařův – což nestojí naše láska ani za tolik? Však mne Jeho Milost ani neuvidí – chceš-li, zůstanu mezi many v strážnici – krátce: budu, kde chceš, udělám vše, co se ti zlíbí, ale zůstanu tady. Či nestojím, nezdvořilý pane, za to? Pak se seberu a dobrou noc!

PEŠEK Jaký to šílený, ztřeštěný nápad! My se zničíme!

ALENA Zvlášť budeme-li jen neustále naříkati a bědovati. Já jsem tady a nehodlám odejít.

PEŠEK Ale co si počneme?

ALENA Tvoje starost, pane šenku! Uvedeš mne na strážnici. Sám jsi mne nepoznal, tím méně mne poznají druzí. Budu s nimi vrhcáby hrát a pít, a chceš-li i šermovat dle libosti! Vydej mne za svého mladšího bratra nebo sestřence, mám barvy strýčkovy – to teprve nevzbudí podezření. To však je všechno tvojí starostí – nu, namáhej přece také trochu svou hlavu!

PEŠEK Nešťastný, šílený nápad, Aleno!

ALENA Pořád vedeš jen svou, jsi věru smutný patron, pane Pešku, bývals veselejším, ale okolí císaře je asi nesmírně smutné, soudím-li dle tebe, jak jsi vážný, rozumný a usedlý. Zato já budu dnes veselá! Je to přece dobrodružství, noc na strážnici, mezi panoši a many při poháru, co tu bude povídek a žertů, noc v takové výšce blíže hvězd a tebe! – Nu, doufám, že se také dáš vidět, ty mramorový ženichu?

PEŠEK Já – přece víš, že se nemohu hnouti od Jeho Milosti!

ALENA Což pije celou noc až do rána?

PEŠEK (*káravě*) Aleno!

ALENA Nu, Bože, to je přec otázka zcela přirozená. Jsi jeho šenk, co děláš jiného, než že naléváš? – Jeho Milost přece, doufám, také spí...

PEŠEK Pak jsem v předsíni na stráži u něho.

ALENA Můžeš tedy odejít, až usne...

PEŠEK To právě nemohu!

ALENA Pak děkuji za takový úřad. Hlídat ho, když spí, a nalévat mu, když bdí. (*Vzdorovitě*) To jsem měla vědět – to bych se byla tak vydala sem – já blázen; máš pravdu, já se těšila tak dětinsky na to, že budeme spolu, že si všechno povíme – a ty nechceš ani na chvíli přijít.

PEŠEK Když nemohu...

ALENA Já ti něco povím, Pešku. Kdo chce, ten může. Mně také někdo mohl říci, že je nemožno podniknout, co já podnikám, a hle, jsem tu, protože jsem chtěla. Znáš mne, že jsem neoblomná. *(Určitě)* Doufám, že se dnes v noci uvidíme.

PEŠEK Inu, zkusím to tedy.

ALENA A kde?

PEŠEK Zde pod lipou. – Ale považ, Aleno, ještě jednou, v jaké nebezpečnosti se vydáváš!
Co dnes hostí na Karlštejně!

ALENA Tím spíše se ztratím já mezi nimi.

PEŠEK A pak na strýce jsme docela zapomněli, purkrabí tě pozná, víš, jak je přísný!

ALENA Víím také, jak mne miluje. A dobře tak, strýce máme právě zapotřebí.

PEŠEK Purkrabího?

ALENA Přece musí mému otci i panu Ctiboru z Fuchsberka někdo třetí dokázat, že jsem tu byla, mně ani tobě neuvěří, řekli by krátce, že jsme spolu umluveni. Když však dá strýc, sám purkrabí karlštejnský, na to své slovo a pečeť?...

PEŠEK A tím sám sobě krásné vysvědčení, jak bedlivě ostříhal rozkazů královských...

ALENA Po tom se teď neptáme, pane Pešku. Strýček to musí vědět, že jsem tu, aby to mohl dokázat a dosvědčit. A abych tebe trochu potrestala za tvou nehybnost, chladnost a ne právě velikou dvornost, ukládám a nařizuji tobě, abys mu to se vsí šetrností, ale zároveň určitostí pověděl!

PEŠEK Jaké nemožnosti ode mne žádáš, Aleno! Přijdu sem v noci, ač se vydám tím u veliké nebezpečí – ale purkrabímu neřeknu ničeho, předně by vše prozradil a pak...

ALENA Nu a pak?

PEŠEK Pak by myslil, že já vše nastrojil. Ostruhami rytířskými chci tebe dobýt – ale lstí nikoliv.

ALENA Inu, vidím, že musím jednat sama. Chtěj nebo nechtěj, řekni nebo neřekni, přijď večer nebo ne – já o tobě ničeho nevím a ty o mně rovněž tak. Provedu si své sama, jak jsem započala.

PEŠEK Ty se hněváš, Alenko?

ALENA Naopak, miluji tě více než ty mne – toť vše.

PEŠEK Aleno, ty můžeš pochybovat...

(Bere ji za ruku a chce ji políbit. Zvuky trub zdola)

ALENA *(se mu vymkne a běží vpravo)* Na to teď, pane šenku, času nemáme. Znáš teď svou úlohu – třeba jednat rozhodně.

PEŠEK Dole se míhají pochodně – toť jistě Jeho Milost přijíždí, třeba mu jíti vstříc.

ALENA Čtu v očích tvých, že vykonáš všecko dle vůle mé. Tedy večer zde pod lipou na shledanou.

(Odejde do strážnice. Pešek odchází druhou stranou; vtom vyjde arcibiskup Arnošt a zastaví se v přemýšlení, Pešek se zastaví na druhé straně rovněž zamýšlen. V první chvíli jeden druhého nepozoruje)

10. VÝSTUP

Arnošt a Pešek

ARNOŠT *(vyjde, pro sebe)* To celkem dobře vymyšleno! – Jak jen nyní odstranit pana Peška! Třeba, aby královna stála na stráži v předsíni ložnice královské. Pešek mi překáží. Co plátno, musí s cesty, musí se rozstonat.

PEŠEK *(pro sebe)* Ano, to se řekne pod lipou na shledanou! Ale jak se jen dostat z předsíně ložnice královské – to je jiná a trochu těžší otázka – kdyby mě jen něco napadlo. – Rozstonat se – starý prostředek, ale vždy dobrý, lež rodí lež, musím být nemocným. *(Spatří Arnošta)* Aj, arcibiskup, dobrá, řeknu mu to hned.

ARNOŠT *(spatřil v téže chvíli Peška)* Hledal jsem tě právě, Pešku. Jako na zavalanou vběhl jsi mi do cesty.

PEŠEK Přeješ si, důstojný otče?

ARNOŠT Záleží ti, pane šenku, na získání ostruh rytířských?

PEŠEK Otče – jak by ne? Toť aspoň teď jediný a první cíl mé ctižádosti.

ARNOŠT Pak poslechni mého rozkazu a ručím ti za ně.

PEŠEK Hořím touhou...

ARNOŠT Dnes musíš stonat, pane šenku. Dnes nebudeš nalévat večer Jeho Milosti, ani mítí stráž v předsíni jeho ložnice.

PEŠEK *(stranou)* Sláva, vyhráno! *(Nahlas)* Ale můj úřad, otče... *(Stranou)* Proč bych teď nedělal trochu drahotu?

ARNOŠT Nenamítej ničeho, chceš-li vůbec přijati můj návrh, aniž se ptej po příčinách a důvodech toho. Předstírej chorobu a nevycházej z bytu purkrabího.

PEŠEK *(stranou)* Tato podmínka se mi právě nelíbí. *(Nahlas)* Věru nevím, otče...

ARNOŠT Mohl bych raditi něco k tvému neštěstí nebo škodě tvojí?

PEŠEK *(po krátkém rozmyšlení)* Rád poslechnu rozkazu tvého, otče!

ARNOŠT Ty dnes tedy stůněš, ale nezapomeň na to, nezapomeň! (*Odcházaje obrátí se*)
Nezapomeň! (*Odejde*)

11. VÝSTUP

(*Po jevišti rozprostřena záře zapadajícího slunce*)

PEŠEK (*sám*) Teď vezím ve dvojí pasti. Od císaře se mohu sice vzdálit, ale k Aleně nemohu. Však vyhráno mám v obém případě. Buď se povede plán Aleny a jest mou následkem sázky otce jejího, nebo se plán nepovede a jest opět mou následkem získaného rytířství pomocí arcibiskupovou. Buď jak buď, Pešku, máš více štěstí, než zasloužíš. Nepřijdu-li pod lípu, bude se ovšem Alena zlobit, ale co na tom, bude aspoň potrestána za lehkomyšlnost, jakou zosnovala celou tu hru. – Či lépe snad vyhledati dříve Alenu mezi čeledí – a dát jí zprávu? To nemohu, od této chvíle již jsem nemocen. – Tedy do purkrabství! – (*Po chvíli*) Snad kdybych se přece jen na chvíli v noci k Aleně podíval. Kdo to bude vidět? – A co jen arcibiskup má za lubem! (*Zvuky trub stále bližší*) Ovšem, teď je pozdě na všechny rozvahy – císař přichází! Stůňu tedy, nic platno. Dobrou noc, Alenko! (*Odejde*)

12. VÝSTUP

Karel IV., Arnošt, Purkrabí, Petr, Štěpán a Družina.

(*Na jeviště hrnou se za hlaholu trub pážata, stráže a pánové čeští, v jejich středu císař Karel IV., za ním purkrabí karlštejský, Arnošt, král Petr, vévoda Štěpán, komonstvo, v němž několik kněží a církevních hodnostářů. Trouby utichnou*)

KAREL IV. (*rozhlíží se kolem*) Konečně opět volně dýši! Bohu a svatému Václavu chvála! –
Můj Karlštejn!

PURKRABÍ (*předstoupí*) Je mi plesem a radostí vítati vznešeného vladaře po době tak dlouhé.

KAREL IV. Děkuji ti, pane purkrabí. Zde rád se nechám vítati. Zde dýchám v srdci svého národa. Zde jsem mezi svými! (*Rozhlíží se kol po všech a kyne všem vládně, jak spatří vévodu Štěpána, zachmuří se*) Pan vévoda? Buď vítán! (*Vévoda mlčky se ukloní*) Doufám, že jen přátelská návštěva tě zavedla na Karlštejn! (*Uvidí krále Petra*) A tu náš vzácný a milý host, král Petr! Nu, prohlédl jsi sobě hrad, pane bratře – a pak, upřímně, jak se ti líbí? Víš, je to ještě nehotové, je to teprve začátek mé myšlenky, a prosím, bys soudil shovívavě. Karlštejn jest celý dílo mé, zde provádím své vlastní

návrhy, (*usmívá se*) a věř, že často i k nelibosti stavitelů svých i vzácných mistrů cechu malířského.

PETR (*se uklání*) S podivem prohlédl jsem, veden vzorným výkladem otce Arnošta, tvé dílo, a mlčím-li, je to jen hluboký úžas, nenalézající vhodných slov k chvále a velebení.

KAREL IV. Jsem rád že se ti to jen trochu líbí, pane bratře. Přepych východu zde ovšem nenajdeš – je to jen útulek samotáře, jen pevná schrána pro svaté naše klenoty korunní. Ach, pánové, jak se to volně dýchá po vykonané práci! Jedu z Prahy, pracuji jak obyčejně celou cestu ve voze, v tom kmitnou se mi v zrak drahé ty stráně nad Berounekou. Marně! Musím vyhlížeti z okna vozu, kraj stokrát procestovaný novou mne láká lahodou a tisícerými dýše půvaby! Chlomy rostou, rozeznávám šikmý hřbet "Ostrého" a zadumanou stráň „Plešivce“, stopuji břeh řeky, znám každou trhlinu ve skalách, kde hnízdí jiříčky! Nevidím posud svůj hrad, tak jsem jej ukryl sám před sebou, ale tuším jej nablízku, pánové, čekám, kdy ustoupí poslední zelená záclona lesnatých vrcholů a kdy kmitne střecha kostela svatého Palmatia mezi stromy! Konečně jsem tady, kde všecko jest moje, tak konejšivé, tiché, v klid vybízející! A dále Beroun – Verona mia... Nuž buďte všickni vítáni na mém hradě! Pravím na mém, neboť Čechy patří Čechům, ale Karlštejn je můj, mou prací i myšlenkou! Rád bych, aby zde ovládal všecky týž pocit klidu a blahé spokojenosti, jako mne a tebe – můj Arnošte! (*Podá mu ruku*) Ať je veselo u stolu, pane purkrabí, ať ocení moji hosté moje mělnické, jako můj hrad! – Pojděte, pánové!

(Karel, Arnošt, pážata a dva kněží odejdou. Ostatní odejdou do strážnice)

13. VÝSTUP

Vévoda Štěpán, král Petr a Purkrabí

PURKRABÍ (*k Štěpánovi*) Nu, neměl jsem pravdu, pane vévodo?

PETR Císař se zasmušil, sotva tě uzřel, pane vévodo.

ŠTĚPÁN Musím však dostat slyšení, musím.

PURKRABÍ Řekl jsem ti, pane vévodo, zde nechce Jeho Milost ani slyšet o věcech politických.

ŠTĚPÁN Veliké služby mi prokážeš, pane purkrabí, jestliže mi vymůžeš přece slyšení. Nezapomenu ti toho a bohatě se ti odměním.

PURKRABÍ Což mohu já? Ale viděl jsi, co může arcibiskup. Jestli ten ti, pane vévodo, nevymůže slyšení, je všecko marné. Teď odpusť, musím dbáti o stůl a sklep svých hostí. *(Odejde do hradu)*

14. VÝSTUP

Vévoda Štěpán a král Petr

ŠTĚPÁN Tedy k arcibiskupovi! *(Chce odejít)*

PETR *(ho zadrží)* Jsi mi pěkným spojencem, pane vévodo, jsem na stopě a ty mne opouštíš...

ŠTĚPÁN Mám důležitější starosti, pane...

PETR Ale slyš jen – dívka je zde.

ŠTĚPÁN V tvé hlavě?

PETR Jak jsem ti pravil – v šatech panoše.

ŠTĚPÁN Tedy přece – zákaz císařův!

PETR Jako všechny jiné zákazy, aby se neplnily, aby se lépe provedlo, co zakazují. Nu, chceš být mým spojencem?

ŠTĚPÁN Jen slyšení dostat u císaře, ještě dnes –

PETR Promluvím s arcibiskupem, dá si říci. Zde má ruka!

ŠTĚPÁN Dobrá, tedy k arcibiskupovi!

PETR *(tiskne mu ruku)* A pak – na lov za dívkou – za pážetem!

(Odejdou)

Opona spadne

DRUHÉ DĚJSTVÍ

Ložnice na Karlštejně. Sň prostranná ve slohu doby, bohatě vyzdobená, na stropě zlaté a stříbrné květy na tmavorudé půdě, mezi nimiž hvězdám podobné zlaté hřeby. Za oponou pod nebesy lože. Vedle něho stůl, pokrytý svitky pergamenu. Na levé straně nádherné klekátko, na kterém otevřený misál. Napravo menší stolek, na němž bohatě ozdobená stříbrná konvice a zlatý pohár. Stranou vchod do domácí kaple císařovy, zakrytý portiérou, na které jsou na zlaté půdě vetkány svatováclavské orlice. V kapli jest skvělé osvětlení, které proniká i portiérou. Právě naproti vchodu do domácí kaple jiná portiéra, za níž je vchod do předsíně, kde stojí páže na stráži.

1. VÝSTUP

Alžběta

(Při vyhrnutí opony je slyšet, jak doznívá v kapli zpěv večerní pobožnosti vždy slaběji a slaběji; při jeho posledních zvucích objeví se na prahu královna Alžběta v oděvu pázat barvy pana purkrabího; vyjde z předsíně a rozhlíží se plaše kolem)

SBOR

(zpívá za dveřmi, kterými padá světlá záře na jeviště)

Nedej zahynouti
nám i budoucím,
svatý Václave,
Kriste elejson!

(Ztichne)

ALŽBĚTA *(vyjde ze dveří)* Již stalo se. Nelze více ustoupiti. Strach svírá mi ňadra. Teď teprve cítím, jak jsem se prohřešila svou nedůvěrou. Císař je tu každým okamžikem, a mne síly opouštějí. Ó, Bože, Bože, jak velká jsou to muka milovati tak horoucně, tak plamenně, jako já miluji! Vždyť mne pozná, musí mne poznati, jak vejde. Jak budu zahanbena před ním! *(Pomlčka)* Ale což, miluje-li mne vskutku? Má pravdu Arnošt, že láska má této zkoušky zapotřebí – či naopak, má pravdu hlas mého srdce, který praví, že tato zkouška je hříchem proti lásce? Kdo mi poví pravdu? – Však buď jak buď, já miluji a milovat budu – i oklamaná! Slyším kroky Bože, stůj při mně! *(Jde do pozadí vpravo)*

2. VÝSTUP

Karel IV., Arnošt a Alžběta.

(Ze dveří kaple vyjde Karel IV., za ním arcibiskup Arnošt; Alžběta ustoupí až k portiéře a uklání se hluboko před vstupujícím císařem)

KAREL IV. *(přicházej)* A co se stalo našemu milému Peškovi? Jest nebezpečné jeho onemocnění?

ARNOŠT Ne právě; obyčejné nachladnutí, Tvoje Milosti. Doufám, že již zítra bude zase k tvým službám zdrav i ochoten.

KAREL IV. *(s pokynem na Alžbětu)* A zastává ho?

ARNOŠT Mladý Olbramovic, syn purkmistra Novoměstského. Dávno toužil přiblížit se k slunci tvojí velebnosti.

KAREL IV. Jak umíš lichotit, milý Arnošte! Však z tvých úst zní to jinak než obyčejné, všední pochlebenství ješitných a samolibých dvořanů! *(K Alžbětě)* Tedy první noc na stráži, hochu, před komnatou císaře! Nu, neuvidíš tu nic zvláštního, aby ti snad nedočkavostí a napětím srdce bušilo. Karel IV. pomodlí se k Bohu a lehne jako poslední sedlák jeho říše – snad umdlen víc – to celý ten rozdíl!

ALŽBĚTA *(se hluboce uklání, aby ukryla své rozpaky)* Císařská milosti!

ARNOŠT Chvěje se celý, proniknut vahou svého nového úřadu.

KAREL IV. Brzy tomu odvykne, milý Arnošte! *(Postoupí do popředí a více si Alžběty nevšímá; ta ustoupí těsně k portiéře na prvnější své místo)* Nu, teď teprve jsem doma! *(Usedne za stůl na židli)* Buď tak laskav, Arnošte, a nalej mi trochu vína, musíš již zastati našeho nemocného číšníka!

ARNOŠT *(nalévaje)* S radostí, pane můj!

KAREL IV. Zde dobře jest! Nu, a jak pokročily, Arnošte, práce na Karlštejně? Obdivoval prý se jim král jerusalemský?

ARNOŠT Skutečně stál překvapen před divy tvého ducha a důvtipu, a jeho úsudek platí dvojnásobně.

KAREL IV. Proč, milý Arnošte?

ARNOŠT Jest král Petr světák, baví-li toho věci posvátné a umělecké tou měrou, nejlepší to vysvědčení o jich ceně a hodnotě... A král byl vskutku nadšen, ba unešen.

KAREL IV. *(pije)* To mne velice těší. A což kaple svaté Kateřiny? Trochu se to protahuje s jejím vyzdobením, věru nevím, proč mistr Dětrich tak otálí... *(Pokyne Arnoštovi, aby se posadil)*

ARNOŠT (*sedne na židli*) Obyčejná to vlastnost všech mistrů cechu malířského i sochařského. Dávají si všichni trochu na čas; však buďme spravedliví, Milosti, myšlenky naše letí ovšem rychleji než práce jejich namáhavá, v podrobnostech se ztrácející. Ty vidíš v duchu svém vše zářící a skvělé, mezi tím co oni pracně kladou barvu k barvě a kamének ke kaménku. Ty pojmeš bleskem myšlenky vyzdobení celého stropu, co mistr stráví několik dnů zlacením záře kol hlavy svaté Panny nebo vykládáním lemu jejího roucha. Tak my jsme jen netrpěliví, co oni jsou pracovití.

KAREL IV. Máš pravdu, jako vždy, milý Arnošte. Nebudu již více dotírat na mistry.

ARNOŠT Dětrich dokončil právě tvůj obraz nad vchodem kaple svaté Kateřiny. – Zbývá ještě obraz císařovny.

KAREL IV. Nu?...

ARNOŠT Mistr váhá, mluvil jsem s ním včera, nechce malovat z paměti; snažně mne prosil, abych vymohl aspoň jedno sedění Její Milosti císařovny.

KAREL IV. Jak to, Arnošte – to by bylo trochu divné překvapení pro císařovnu! Má sedět obrazu, který jí má být tajemstvím až do poslední chvíle? Je mi líto, že mistr Dětrich nemůže trefit její podobiznu z paměti. Věřu, je to škoda. Mám zkaženou radost. Chtěl jsem tím Elišku překvapit! (*Zadumá se*)

ALŽBĚTA (*v pozadí k sobě*) Ó, Bože, on myslí na mne! – Jak jsem šťastna!

KAREL IV. (*v snění*) Ano, chtěl jsem ji překvapit. Na místě, kde chci jediné sám ve vážných dnech posvátného téhodne mluvit s Bohem svým, tam v modlitby mé má svítiti drahá její tvář, to jediné, co mne může vedle štěstí a zduchu mých Čech poutati k této bídné zeměkouli. (*Pije, – hlasitěji*) Arnošte, řekni mistru Dětrichovi, ať dokončí ten obraz z paměti, chci vésti jeho štětec, kde chvěti se bude v rozpacích, znám každý tah jejího obličejce, každý vlasek jejich skrání, každý záhyb jejího úsměvu! Povedu ruku jeho a vytvoří velké dílo, před nímž se zastaví budoucnost, nebo nebude malovati on, ale sama láska! Jsem snad dětinský v očích tvých, Arnošte, ale já nestvořil lásku, já ji jen vděčně přijímám z rukou velikého Boha.

ALŽBĚTA (*v pozadí k sobě*) Ó, Bože, ó, Bože!

KAREL IV. Ale teď toužím již po odpočinku, Arnošte, dobrou noc!

ARNOŠT (*vstane*) Odpusť, královská Milosti – smím vznést prosbu k tobě?

KAREL IV. A ty se ptáš – ty pochybuješ?

ARNOŠT Díky za důvěru tvou! Chci mluvit krátce. Jednej, jak za dobré uznáš, zamítmi třeba prosbu mou, mne tím nezarmoutíš.

KAREL IV. Jsem dychtiv; vidím však spolu, že nejsi své věci přímluvčím příliš horlivým.

Přeješ si...

ARNOŠT Ničeho pro sebe, ale vévoda Štěpán...

KAREL IV. Chce slyšení – dovedu si to již domyslit. Nemám však chuti, milý příteli. Nerad bych, by po vzpomínce na mou Elišku se mísil mezi ní a mezi Boha nějaký stín světských záležitostí.

ARNOŠT Však vévoda předstírá důležité politické posláání...

KAREL IV. Jehož jádrem jako vždy bude jen zisk a prospěch jeho domu. *(Po chvíli přemýšlení)* Budiž tedy. Nemohu ti ničeho odepřít, Arnošte, a snad přece něco důležitého bych mohl propásti svou umíněností. Vždyť nemusím, vyslechnu-li vévodu, přistoupiti k jeho návrhům. Ať tedy vejde. Ale prosím tě, ať rychle přednese, co chce, jsem unaven a pak se obávám, že bych řekl vévodovi své mínění příliš ostře, kdyby měl prodlévati a státi se příliš dotěrným. Ať tedy vejde, ty laskavě počkej s pažetem v předsíni.

ARNOŠT Děkuji jménem vévody.

KAREL IV. Ještě něco. Arnošte, chtěl jsem ti ukázati dar, skvostný pás, který chystám královně.

ARNOŠT Ale vévoda...

KAREL IV. *(rychle řeč obrátí)* Máš pravdu. – Ať tedy vejde!

ARNOŠT *(odejde)*

3. VÝSTUP

Karel IV. sám, Alžběta v pozadí .

(Karel přejde vlevo, Alžběta v pravé pozadí)

KAREL IV. Jen co odbudu ještě tyto poslední záležitosti, pak chci býti více tvým, moje Eliško! Jsou to věru divné líbánky – v dubnu svatba – a druhý měsíc poté jsme si jako cizí – tak to dále zůstatí nemůže, ba nesmí! Ona musí zvědět, jak je mi drahá, a to brzy, hodně brzy! Kéž by to možno bylo zítra, ba co dím zítra, ještě dnes! Ó, Eliško!

ALŽBĚTA *(v pozadí v těžkém boji, postoupí vpřed a chce se již císaři vrhnouti k nohám, ten zvedne hlavu; v témže okamžiku vejde do ložnice vévoda Štěpán)*

KAREL IV. *(se prudce vzchopí a myslí, že panoš ohlašuje příchod vévody)* Ach ano, hochu, připomínáš mi návštěvu pana vévody – zapomněl jsem...

ALŽBĚTA *(zmatena ustoupí za portiéru)*

4. VÝSTUP

Karel IV. a vévoda Štěpán.

KAREL IV. Buď mi vítán, pane vévodo!

ŠTĚPÁN (*se uklání*) Dík nejhlubší, že's mi povolil slyšení. Cítím, že nejsem právě ve chvíli této nejmítanějším hostem na Karlštejně.

KAREL IV. Dík za upřímnost. Jsem rovněž přímý, vévodo, a řeknu hned, že's uhodnul. – Však prosím, k věci! Sedněme!

(Oba usednou)

ŠTĚPÁN (*usedaje*) Kladu v rozmluvu tuto poslední naději svou i domu svého.

KAREL IV. (*kývá povážlivě hlavou*)

ŠTĚPÁN Ty sám, který tak dbáš o založení pevné a rozsáhlé moci rodinné, mne pochopíš, a doufám, že změníš své úmysly ještě v poslední chvíli.

KAREL IV. (*stále kývá hlavou*)

ŠTĚPÁN Já i synové mojí prosíme Tvou milost, abys upustil od spolku s bratry mými, znáš důvody naše, starý spor i jeho kořeny...

KAREL IV. (*prudce vstane*) Dobře dělš, že znám spor váš i kořeny jeho. Právě, že to vše tak dobře znám, jest můj úmysl pevný a nezvratný. Řeknu ti krátce, vévodo, v záležitosti této jest marné všechno co podnikáš. Volils špatnou chvíli i špatný začátek. Chceš najednou býti čistým v očích mých a omlouvati a zakrývati mým příkladem, co je těžkým tvým proviněním! Či nestrhl jsi jen z důvodu ryzího sobectví na sebe Horní Bavorsy? – Na to odpověď mi dlužen zůstaneš! Máš pravdu já se starám o moc domu svého, ale děje se to vždy jen po cestách pravých, se mnou je vždy svaté právo a úrdek bystré hlavy vždy jemu se ve všem podřizuje! Ty však jen násilím a libovůlí jsi se obohatil. Toť ten rozdíl mezi námi. – Pečuj o moc a zvelebení domu svého v mezích zákona, a rád ti podám ke všemu ruky pomocné i ochranné, proti bratrům tvým však se nespojím s tebou, leda bys vrátil Horní Bavorsy.

ŠTĚPÁN Však tito vždy se nezachovali tak vůči Tvé Milosti, bys najednou jim podával ruku k smlouvě přátelské.

KAREL IV. Nezachovali? Ba že – ovšem že nezachovali! Ale kdybych chtěl počítati a věrně pamětliv býti, kdo kdy se ke mně nezachoval, musil bych s celou svatou říší římskou účtovati – leč to jsou, jak snadno pochopíš – věci mrzuté. Ty odbývám nejraději za hranicemi této země, zde chci míti klid a mír.

ŠTĚPÁN Jemuž obětuješ klid a mír Německa – širší, pravé říše...

KAREL IV. O klid a mír Německa, vévodo, vy sami se postaráte, by dlouho netrval. A že mi starost o Čechy vyčítáš, tomu jsem dávno zvykl od tvých krajanů. Nemusil bych ti ani odpovídat na tuto námitku, chci však, aby pro budoucnost bylo zcela jasno mezi námi. Cizím statkem jsem sebe neobohacoval nikdy, násilím jsem nezískal ničeho, já platil vždy hotovými penězi, a smlouvy, které kdy jsem uzavíral, jsou veřejné – nebojím se výtek přítomnosti ani soudu dob pozdějších. Nelichotím si, ano hádám, jaký bude asi o mně úsudek příštích časů v ústech tvých krajanů, pane vévodo. V jednostrannosti své řeknou, že jsem byl Čechů otcem, říše římské ale pouhým otčímem. Ale to mne nezarazí na dráze jednou nastoupené; vážil bych si přátelství tvého, ale hrozeb tvých lekat se věru nemám příčiny.

ŠTĚPÁN Smlouvou s domem mým bys k provedení zámyslů svých (*Ironicky*) – nám ovšem na ten čas nedostupných – nabyl pevnější půdy v Německu.

KAREL IV. Děkuji za starostlivost tvou, pane vévodo. (*Určitě*) Zde je každé slovo naprosto ztraceno! (*Přejde vlevo, Přívětivě, později s rostoucím západem*) Nyní však dovol, abych tě směl dlouho pokládati za milého hostě nejen na Karlštejně, nýbrž i v Čechách, o které že pečují, tak ostře mi s krajany svými vytýkáš. Leč rci sám, je možno, pane vévodo, abychom nemilovali to, co jest dílem naším? Chápeš lásku otcovskou, pane vévodo? Je to zákon přirozený, že dítě jest nám drahé nejen tím, že naše je, ale více proto, že jeho život je životem naším. Když jsem přišel do této země, našel jsem všady žalně zírající poušť; města ochuzená a vypleněná, vesnice zdrané a ožebračené, panstvo zpupné, odbojné a loupeživé, lid zmalátnělý, kleslý, duševně a tělesně utýraný. Začal jsem těžkou práci. A nyní, když vidím, jak se dílo mé daří, když vidím, jak země před mým zrakem zkvétá a lid bohatne, jak snaha má je pochopena a uznána, když vidím, že jsem milován – tu chci překonati sebe v lásce k této zemi. Je to poměr otce a dětí, co mne blaží v Čechách. V tom jest klíč k tomu nepochopenému od vás tajemství mé horlivosti v Čechách a mých zde úspěchů. Však dosti o tom. Kdyby každý učinil ze své země za dobu svého panování, co já jsem z Čech učinil, nepoznali byste Evropu v několika desetiletích! – Chci ještě vykonat v kapli malou pobožnost, pane vévodo. Dobrou noc! Zítřej, doufám, že budeš hostem mým na lovu, jež podnikneme do lesů berounských. Dobrou noc!

(Kyne mu a odchází zvolna dveřmi do kaple; vévoda se mlčky hluboce uklání)

5. VÝSTUP

Štěpán

ŠTĚPÁN (*sám*) Neoblomný a v zámyslech svých tajemný jako vždy! – Však co mi zbývá; tvářiti se sladce k těmto kyselým hroznům. Ted mám ovšem dosti času býti nápomocen svému příteli, králi cyperskému, v jeho honbě po děvčatech. Ten blážínek každé páže div očima neprobodá, (*Ohlíží se kol*) však ten hoch, co v předsíni má stráž, mně samotnému zdá se býti trochu podezřelým; upozorním naň krále Petra – a všimnu si ho bedlivěji při odchodu. (*Odejde dveřmi*)

6. VÝSTUP

Král Petr a Alžběta

(Chvilí hluboké ticho. Poté slyšeti za portiérou, zvenku do ložnice Karlovy vedoucí, kroky a tlumený hovor, který se stává rychle zřetelnějším a prudším. Scéna tato mluví se po veliké pause za dveřmi)

PETR (*za portiérou*) Když ti však, hochu povídám, že císař dobře ví o mojí návštěvě, že svolil k ní – že sám arcibiskup Arnošt za mne mluvil...

ALŽBĚTA (*za portiérou*) To všecko ti, pane, nepomůže. Mám přísný rozkaz nepouštěti nikoho; jediný vévoda Štěpán měl slyšení, a ten právě odešel druhými schody nalevo.

PETR (*za portiérou*) Právě s ním jsem na schodech se smluvil. Císař na mne čeká – nedělej tedy okolků!

ALŽBĚTA (*s rostoucím hněvem za portiérou*) Budu volat o pomoc, to jest násilí, jak sem, pane, vnikáš!

PETR (*ještě za portiérou*) Však ty popustíš – nerad lovím potmě... (*Mezitím vtiskl Alžbětu na jeviště*)

ALŽBĚTA (*vyběhne ze dveří, za ní Petr*) Co chceš? – Já nesmím pustit nikoho a císař je na modlitbách.

PETR To mi právě vhod, milý panoši, neboť nejdu kvůli císaři, ale kvůli tobě.

ALŽBĚTA Jsi šílený. Proč kvůli mně?

PETR (*se k ní blíží s rostoucí vášní*) Nač přede mnou tajností? – Vím všecko, všecko, sladký panoši – ty nejsi, co se zdáš...

ALŽBĚTA (*ustupuje před ním*) Nechápu, co pravíš – jsi na omylu. Nutíš mne, bych volal o pomoc. (*Stranou*) Bože, Bože, co jen si mám počítí?

PETR Však bys tak přede mnou neustupoval... Proč by muž muži nepodal bez ostýchání ruku? Dej mi polibek a uvěřím – že nejsi dívkou!

ALŽBĚTA Ty šíliš, pane! Pomni na hněv císařův. Budu volati!

PETR (*ji stále pronásleduje*) Políbení, nebo budu volati já!

ALŽBĚTA (*ustupuje*) Toho neučiníš!

PETR (*se k ní tiskne*) Ba, že učiním! Políbení jen jediné, mne neoklameš, já tě stopoval od řeky do lesa k hradu, já vím, žes dívkou – já tě miluji!

ALŽBĚTA (*učiní posunek, jako by tasit chtěla*) Zpátky, smělče!

PETR (*v největším stupni vášně*) Tak tedy takto se mnou chceš hovořit? Dobrá, snad spíše se smluvíme! (*Tasí rovněž*)

ALŽBĚTA (*přiskočí rychle, vytrhne meč Petrovi, zlomí jej a hodí mu jej pod nohy*) Zpátky, smělče! – Zde ses těžce zklamal, králi jerusalemský! Teď jdu pro císaře! (*Odchází k portiéře u kaple*)

PETR (*žene se po ní*) Stůj, krásná zmije!

ALŽBĚTA Sem! Pomoc! Na pomoc!

(*Vtom vyjde z kaple Karel IV. a za druhou portiérou objeví se arcibiskup Arnošt. Petr zaražen ustoupí, císař udiven vkročí doprostřed, Arnošt s klidným úsměvem pozoruje celé skupení*)

7. VÝSTUP

Karel IV., Alžběta, Petr a Arnošt.

KAREL IV. Co jest – co se zde děje? – Aj, náš milý bratr a host v tak důvěrném hovoru s mým pážetem. – Toť dnes z nočních návštěv ani nevyjdu! (*Zpozoruje meče na zemi*) A zbraně... tedy spor? Aj, co to znamená?

ALŽBĚTA Jeho Milost násilně přes můj odpor vnikl do této komnaty.

KAREL IV. A tys horlivě zastával svůj úřad. (*K Petrovi*) Čím ti mohu posloužiti v tak pozdní chvíli, pane bratře?

PETR (*ustupuje v rozpacích*) Císařský pane...

ARNOŠT (*předstoupí*) Vina jest moje, Milosti. Zapomněl jsem po večeři ti oznámit, že přeje si král Petr prohlédnouti domácí kapli tvou při osvětlení; vyprávěl jsem mu totiž, jak lesk drahokamů zvýšen září tisíce světel kouzelný dojem působí. Páže nevědělo o příchodu Jeho Milosti. Já na to vzpomněl právě před chvílí a chvátal jsem předejítí nedorozumění; vidím s lítostí, že přišel jsem pozdě.

KAREL IV. Vždy včas, by vše bylo vysvětleno, Arnošte! (*K Petrovi*) S radostí, milý pane bratře, nejen skromná domácí kaple moje, nýbrž i kaple sv. Kříže a sv. Kateřiny je ti k službám; doufám, že dal milý Arnošt rozsvítit všechny svíce podél zdi! (*Pokyne*

směrem k domácí kapli) Arcibiskup bude tak vlídný, že provodí tě, jako ve dne činil, a svede tě pak druhými schody na dvůr. A nyní dovolte, pánové, bych vám přál „dobrou noc!“

PETR Teď mě skoro mrzí dětinské přání mé; odpusť, že tak pozdě jsem vyrušoval, ctihodný Arnošt věru vinen jest...

KAREL IV. Naopak dobře činil, že tě na noční vzezření kaplí upozornil. Lesk českých drahokamů je při záři světél vsutku okouzující (*Kyne k portiéře*) a stojí za podívanou. (*Významně*) Dobrou noc, pánové!

ARNOŠT Bůh s tebou, Milosti!

PETR (*k sobě*) Nepovedlo se. – Aby to d'as!

(Odejde provázen Arnoštem do domácí kaple. Alžběta se uchýlí za portiéru)

8. VÝSTUP

Karel IV.

KAREL IV. (*sám. Přejde ložnici, pak se na chvíli zastaví*) To není pouhou náhodou! – Král Petr byl v rozpacích – páže se rdělo a třásl – jediný Arnošt opanoval klidně, jak jeho obyčej, všech rozčilení! Ví Bůh a svatý Václav! S tou kaplí při večerním osvětlení to byla pouze výmluva – včasná výmluva – nic jiného! Král Petr měl jiné zámysly. (*Přejde a zastaví se*) Ale jaké? – Proč přišel hned po mé rozmluvě se Štěpánem? – Snad ho hledal – není mi známo, že by tak dobrými byli přáteli, aby zvědět musel hned král cyperský výsledek politického posláni vévody bavorského. (*Po chvíli přemýšlení*) Zeptám se Arnošta, je přímý, jest můj starý přítel. (*Náhle se zarazí*) Ale kdy se ho zeptám, dnes již nepřijde; počkám do rána, musím počkat. (*Zamyslí se*) A což páže? – Ano, vyptám se teď pážete. (*Jde k portiéře vedoucí do předsíně a náhle se zastaví*) Ten hoch se podivně chvěl, zdálo se mi, jako by v tom rozčilení změnil svůj hlas – ten hlas mi byl velmi známý – jeho postava, tahy jeho obličeje... Bože, mně se rozednívá... (*Uzří na zemi přelomený meč, zvedne jej a prohlíží*) Mám světlo! – Hoch láme těžké damascenské meče jako mrkve – kdo umí to v celé říši? Císařovna jedině; roztrhnouti kovový pancíř shora dolů jako kus plátna, přelomiti podkovu jest jí hračkou. To jest ona! (*Jde k portiéře a opět se zastaví*) Jaké však by mohla mít císařovna úmysly? Snad se přece klamu? – Jednám vždy s rozvahou, zde však nadarmo se namáhám překřičeti vnitřní hlas, jenž praví mi, že páže to jest císařovna! Praví mi to onen hlas proto snad, že toužím po ní, že milá a sladká by mi byla její

přítomnost? Což klamu-li se? *(Rozhodně)* Však pážete se vyptám, poznám přece, na čem jsem, a je-li to ona a bude-li jako posud hráti svou úlohu výborně, budu s ní hráti také. Uvidíme! *(Odhrne portiéru)* Pojd' sem, hochu!

9. VÝSTUP

Karel IV. a Alžběta.

ALŽBĚTA *(vejde nesměle)*

KAREL IV. Předstup blíže, hochu!

ALŽBĚTA *(postoupí o několik kroků blíže kupředu)*

KAREL IV. Ještě blíže. Jsi tedy po prvé na stráži?

ALŽBĚTA *(s bázní)* Ano, císařská Milosti! *(Pohlédne naň)*

KAREL IV. *(stranou)* Ano, ona je to! Ona je to! *(Nahlas)* Dobře jsi se držel – ale jsi začátečník a nebude ti nazbyt několik pokynů. Posad' se. *(Přejde vpravo)*

ALŽBĚTA *(stranou)* Díky Bohu, on mne nepoznal. *(Nahlas)* Nemohu přece sedět, dokud vladař můj stojí.

KAREL IV. Jen se posad', usednu také, vezmi pohár a nalij mně a sobě. Noc je dlouhá a nechce se mi spát. *(Mezitím co Alžběta nalévá)* Stát na stráži v předpokoji císaře není ještě všecko, hochu.

ALŽBĚTA *(zůstane státi a nalévá vína)* Víím, neusnout přitom je větší umění.

KAREL IV. Máš ovšem pravdu. Je však něco, co jest největší umění; bavití pána svého v bezesných nocech – a těch mají panovníci nejvíce.

ALŽBĚTA Myslím však, Milosti, že je to jen vinou jejich.

KAREL IV. Jsi trochu prostořeký, hochu, ale sluší ti to, pij tedy! *(Pije)*

ALŽBĚTA Děkuji, Milosti, nepiji vína.

KAREL IV. Aj, co to slyším? To se nesrovnává s tvou statečností. *(Dívá se upřeně na ni)* Lámeš meče jako třísky a vína bys nepil? Což, když si toho výslovně král tvůj přeje?

ALŽBĚTA *(chytne pohár)* Ať tedy žije!

KAREL IV. Kdo, můj hochu?

ALŽBĚTA *(v rozpacích)* Kdo? – Jak říkáme, ten, koho milujeme!

KAREL IV. Tož z duše ti připíjím! *(Pijí oba)* Co říkáš tomu vínu?

ALŽBĚTA Nemohu přece tobě, císařská Milosti, haněti tváří v tvář, co je dílem tvým a pýchou tvou.

KAREL IV. Tobě tedy příliš nechutná, jsi upřímný!

ALŽBĚTA Je trpké, Milosti, trpké jako panská služba. (*K sobě*) Ničeho neví, jen zmužile a srdnatě.

KAREL IV. Proč jsi ji tedy vyhledával? (*K sobě*) Drží se dobře, já však ji lapím. (*Nahlas*) Ty, syn zámožného měšťana, sám neodvislý, nač ses pídil po službě u dvora?

ALŽBĚTA Záleželo mi na tom seznati ji. Otec říkává, že třeba je znáti všecko.

KAREL IV. A přidržeti že máme se nejlepšího, praví apoštol. Ale jak vidím, není panská služba v očích tvých tím nejlepším. Brzy vrátíš se domů, vid', k lokti a váze svého otce, a věř, že dobře učiníš.

ALŽBĚTA Ano, vrátím se, (*Smutně*) zvláště když poznám, že nehodím se k tak důležitému úřadu, jakým jest střežiti osobu vladaře a býti jeho společníkem.

KAREL IV. Co mluvíš, blázínku? Co si bereš do hlavy, že bys nestačil mé službě? Naopak, mám tě rád, tvůj vzrůst a tvá statečnost se mi líbí, jsi jedním slovem roztomilá – (*Alžběta sebou trhne*) roztomilý hoch!

ALŽBĚTA Jak jsi laskav, císařský pane! (*K sobě*) Díky nebesům, snad mne již nepozná!

KAREL IV. Jak jsem pravil, jsi statečný, roztomilý hoch. Ale, poslyš, něco bych ti přece vytýkal.

ALŽBĚTA Jsem zvědav, Milosti, a věř, že vezmu si k srdci tvé naučení.

KAREL IV. Jsi zvědav? Nu, dobře, malý všezvěde. Mám ti mnoho co vytýkat, ano, bojím se, že celá noc nám ani nestačí, bys všecko zvěděl, co se mi na tobě nelíbí.

ALŽBĚTA (*k sobě*) Celá noc! Ted' to začíná ztuha. – Celou noc, ó Bože. (*Nahlas*) Již poslouchám, Tvoje Milosti!

KAREL IV. Předně ti vytýkám, že tak málo vína piješ. Hoši tvého věku líp to umívají. Jsem však upřímný a řeknu ti tajnou svou myšlenku. Ty piješ také dost – ale když tě nikdo nevidí, ty chceš přede mnou býti vzorem dokonalosti, chceš se tvářiti jako upejpavá panenka.

ALŽBĚTA (*se zapomene*) Ne jako panenka, to právě nechci, císařský pane můj!

KAREL IV. Tys ještě ke své prostořekosti malý pokrytec, dokonalé páže!

ALŽBĚTA Jak mi křivdí ten velký a vždy spravedlivý král!

KAREL IV. Dokazuji právě pravdu slov svých – jsem spravedlivý, dávám ti stále příležitost k obraně – pij tedy a dokaž opak! Věř mi, je dobré a burgundskému nezadá. Nuž tedy na zdraví toho, koho milujeme! (*Pije*)

ALŽBĚTA (*k sobě*) Nic platno, musím pít – ale jak to dopadne! (*Nahlas*) Ale já nemiluji a nemohu tedy pít!

KAREL IV. Vidíš, jak mám pravdu, že z pokrytectví tebe obviňuji; před chvílí jsi pil na zdraví toho, koho milujeme, a teď najednou nikoho nemiluješ. Na konci mi namluvíš, že's ani posud v životě ženy sobě nepovšimnul! Tvé líčko ovšem tomu nenasvědčuje. Což tedy nikoho nemiluješ? Hleď, jsme povinni milovati aspoň bližního svého vůbec, a jsme-li tak způsobilé páže, jak ty se býti zdáš, pána svého zvlášť. Mne tedy také nemiluješ?

ALŽBĚTA (*opět se zapomene*) Ó, miluji, miluji nade všecko!

KAREL IV. (*k sobě*) To šlo ze srdce. (*Nahlas*) Hezky jsi to řekl, jako bys dívkou byl.

ALŽBĚTA (*stranou*) Nebesa!

KAREL IV. Je vidět, že zkušený jsi v hrách a cviku sladké milosti! Hleď, zde je pás, zajisté máš též dobrý vkus a povíš mi, jak se ti líbí. (*Vezme se stolu pás*) Dříve však buď tak hodný a pověz mi ještě jednou, jak mne miluješ.

ALŽBĚTA (*vyhýbavě*) Jako pána svého, nadšeně i oddaně.

KAREL IV. Opět se přetvařuješ. To neznělo jako po prvé. Chci se vsadit, že když po prvé jsi vyslovoval slovo „miluji“, myslil jsi na někoho jiného, než na mne, starého a zasmušilého samotáře. Však nechme toho, prohlédni si tento pás (*Podává jí ho*) a pověz mi upřímně, jak se ti líbí; vy mladí věcem těmto lépe rozumíte.

ALŽBĚTA (*prohlíží pás*) Pěkný, ba nádherný jest! Jaké rytiny a drahokamy – a tu jsou nápisy, ano i verše!

KAREL IV. (*se zalíbením ji pozoruje*)

ALŽBĚTA (čte) „Na tom světě žádná jiná.“ A zde:

„Neniet' div, že tužím,
neb ze všech nejkrasšej slůžím;
mój milý, netuž mnoho,
ač chceš, však máš pro koho!“

Jaké to dojemné verše!

KAREL IV. Líbí se ti ten pás? – Nu, vezmi si jej, dej ho své milence, jistě máš nějakou, bude ti zajisté vhod...

ALŽBĚTA (*v rozpacích*) Děkuji, Milosti – nemám milenky a oloupil bych někoho jiného o tak vzácný dar, který jistě původně nebyl pro mne uchystán.

KAREL IV. Marné vytáčky, hochu! Vidím, že's také pyšný ke všemu! Dobře, věřím ti, že nemáš milenky. Proto vezmi pás přece na památku dnešní první své stráže. Můžeš jej zcela dobře také sám nosit. Pojď, zkusíme ho, zdá se, že bude právě dobře, jaký by na tebe schválně dělán byl.

ALŽBĚTA (*ustupuje*) To sotva, císařská Milosti.

KAREL IV. Ty pochybuješ – proto právě to musíme zkusit! Což se mne bojíš, že přede mnou prcháš? – Či mám jako král Petr tasití na tebe? Chceš mi zlámati meč? To bych ti věru neradil, je to kus vzácné práce! (*Vstane*) Ale pás zkusíme!

ALŽBĚTA (*k sobě*) Bože – teď to přijde, jsem ztracena!

KAREL IV. (*k sobě*) Teď mi neujde! (*Vezme ji za ruku, nahlas*) Jak hebkou ručku máš, a jak malou je vidět, že's příliš mnoho tětívu nenapínal, ani oštěpy neházel. (*Vezme ji kol pasu a zkouší pás*) Neřekl jsem to: jako by schválně byl pro tebe! A jak ti sluší: Ale ještě lépe by se vyjímal, kdyby zpod něho splývala blankytná říza, měl by pak mnohem větší význam! Však co vidím, ty se chvěješ – ty bledneš a klesáš?

ALŽBĚTA (*klesá mu v náruč, omdlévajíc*) Ó, Bože – ó, Bože!

KAREL IV. Co je ti, hochu, ty omdléváš. Zdá se mi, že máš příliš těsný kabátec! (*Posadí ji do křesla*) Dýcháš tak zimničtě. (*Pro sebe*) Jsem u cíle!

ALŽBĚTA Díky, ó, díky, císařská Milosti – již to přešlo, je mi už lépe. (*Stranou*) Teď jistě ví už všechno.

KAREL IV. Jsi mi to pěkný hrdina, dvě číše vína tě porazily! Ale ještě něco, hochu! Tys byl na stráží, konals dobře svou povinnost, ale králům páže meče z ruky netrhá, neláme je jako mrkve a nehází jim je pod nohy. To nebylo pěkné, hochu; příště se toho, doufám, uvaruješ!

ALŽBĚTA (*uspokojena k sobě*) Snad přece ještě mne nepoznal! (*Nahlas*) A co mi zbývalo jiného, když král Petr tak na mne dotíral již za oponou?

KAREL IV. (*pobouřen*) On se odvážil?

ALŽBĚTA Ano, ruku mi tiskl a k sobě chtěl mne přivínout, mluvil tak divně a chtěl mne i políbit (*Zapomene se*) – to by přece také tobě vhod nebylo.

KAREL IV. (*rovněž se zapomene*) To máš pravdu, to ne! (*Vzpamatuje se*) Ale celkem, co zlého na tom? Mladému kvetoucím hochu, jako ty, rádi poklepáme na rameno a štípeme ho i do tváře.

ALŽBĚTA Ale nelíbáme ho...

KAREL IV. (*s úsměvem*) Nikdy?

ALŽBĚTA Nikdy, císařský pane!

KAREL IV. Jsou, uznáš přece, výjimky, jichž si může dovoliti hlava korunovaná.

ALŽBĚTA Ani ta ne!

KAREL IV. Výjimky, jichž si mohu dovoliti já. (*Políbí ji*) Vid', že mohu, Eliško?

ALŽBĚTA (*skrývá hlavu na jeho nadrech*) Pane můj!

KAREL IV. Řekni „můj Karle“! To ti lépe sluší!

ALŽBĚTA Můj Karle! Můj drahý Karle!

KAREL IV. (*líbá ji opět*) Tak zdi karlštejnské viděly po prvé a naposled zázrak políbení!

ALŽBĚTA A ty se nehněváš? Ty odpouštíš?

KAREL IV. Rád bych jen věděl, proč jsi to učinila – nevím však, proč bych se hněval, ani co bych měl odpouštět. Hrála jsi výborně, má drahá – sluší ti roztomile oblek pážete. Arnošt se zasměje, až se to doví, ale on jediný smí to zvědět, nikdo jiný.

ALŽBĚTA Ví o všem, sám radil k tomu a vše nastrojil.

(*Vtom vstoupí Arnošt*)

10. VÝSTUP

Karel IV., Alžběta a Arnošt

ARNOŠT Doufám, že odpustí Tvá Velebnost žert, který byl lékem zároveň.

KAREL IV. Lékem? – Co pravíš?

ALŽBĚTA Ó, pane, odpusť! Odpusť!

ARNOŠT Císařovna znepokojena tvým dlouhým pobytem mimo Prahu...

KAREL IV. (*vpadne mu do řeči*) Žárlila snad... Ó, sladká rozkoši! Tedy žárlila!

ALŽBĚTA Ale vždycky důvěřovala...

KAREL IV. (*s lehkou výčitkou*) Tedy nebyla to pouhá zvědavost, jež tě v tomto zakuklení vedla na Karlštejn? Chtěl jsem tě překvapit, až bude hrad úplně vyzdoben i až bude hotova tvoje podobizna v kapli sv. Kateřiny.

ALŽBĚTA Vím všechno a v duši jsem ti již děkovala!

KAREL IV. (*s lehkým úsměvem*) Ale přece jen jsi žárlila!

ALŽBĚTA Ovšem, jmenuj to tak, když se ti líbí. Ale rci sám, mohla jsem jinak? Stále byls na cestách, buď v Norimberce nebo jinde, a sotva jsi v Praze tři dny pobyl, již zase pospíchal jsi sem na Karlštejn, kam nesmí ženská noha vkročit.

KAREL IV. Jak lze právě vidět. Ale pravdu máš, Eliško. Ví Bůh, jak jsem dnes zatoužil po tvé slunné tváři i dobrém srdci tvém!

ALŽBĚTA Já slyšela všechno a žehnala ti tisíckrát!

KAREL IV. Tedy jsi také naslouchala? Opět jedna dobrá vlastnost dobrých pážat, ale věř, tvá žárlivost přece mne trochu znepokojuje.

ARNOŠT Všecko je dílo mé, milostivý pane! Viděl jsem smutek císařovny i vzrůstající se símě, nechci říci nedůvěry, ale klíčící omrzlosti, a mým pravidlem jest, opřít se zlu

hned z počátku a vyrvati je i s kořeny. Bylo třeba pádného důkazu, že je císařovna i v nejmenším záhybu své myšlenky na omylu – a to se podařilo.

KAREL IV. (*podává mu ruku*) Děkuji ti, milý Arnošte, vrátils mi celé štěstí života! (*Po chvíli k Alžbětě*) Však sladká žárlilko, zde zůstat nemůžeš!

ALŽBĚTA A proč ne?

KAREL IV. Což může zákonodárce jednati proti zákonům? – Jen jednou jsem nucen byl učinit to a co zkusím od našeho Arnošta! Jak těžce mi vytýká příští korunovaci Václava! A proto úctu před zákonem největší mějž zákonodárce sám! My odjedeme.

ALŽBĚTA A ještě teď? V čirou noc?

KAREL IV. Ano, ještě teď! Pojedeme na tvůj hrad, na Karlík. Arnošte, buď tak laskav a naříd purkrabímu, aby nám obstaral koně. Poněvadž však, jak pochopíš, mně na tom velice záleží, aby umění našeho pážete zůstalo výhradně tajemstvím nás tří, ujedeme z Karlštejna tajně – my prchneme, či chceš-li, Eliško, já tebe unesu!

ALŽBĚTA To je výtečný nápad! Budu unesena! Dobrodružství na dobrodružství! – Tedy pojďme.

ARNOŠT Pešek Hlavně může vás provodit.

KAREL IV. Vždyť stůně.

ARNOŠT (*s úsměvem*) Doufám, že bude teď již také zdráv. (*Odejde*)

11. VÝSTUP

Karel IV. a Alžběta

ALŽBĚTA (*když Arnošt odešel, vrhne se císaři v objetí*) Ty se tedy nehněváš? Ó, díky tobě, díky!

KAREL IV. Nebylo by to moudré, moje Eliško, jako nebylo moudré, že jsem pro ohledy státní tebe tak dlouho zanedbával. Však příroda vždy včas sama nás poučí. Cit, ježž vložil Bůh do srdce, jest všemohoucí. Slyšelas sama, jak toužil jsem po tobě. – Teď však jsem tvůj – a tím již zůstanu! Buď žehnána na věky, má duše!

ALŽBĚTA Jsem trestána dosti strachem, ježž jsem vystála. Ó, nedůvěra je největší zlo na světě! Jak mohla jsem jen domnívati se že by stín mohl padnouti na tebe, to si neodpustím do smrti.

KAREL IV. Já ti z duše vylíbám každý nejmenší stín lítosti a smutku! (*Vede ji k výklenku v pozadí*) Hleď, jaká to noc, jak vskutku jen k lásce stvořena a ke štěstí! Údolí zahaleno v bílou, průhlednou páru, stráně všecky zperlené drahokamy rosy chvějí se v slavnostním mlčení a s nebe po řetěze zlatých hvězd sestupuje moře míru v moře

vůně! Slyš teď zpívá slavík! – Ulétl jistě ze srdce tvého, ale vid', že netouží zpět v domov svůj, ke hvězdám; že se mu lépe líbí tady u mne?

ALŽBĚTA Zde naopak jeho pravý domov; přej, by ti tlukem srdce mého zpívala láska má po celý, celý život!

KAREL IV. *(ji políbí)* Až k hrobu, drahá! – Však nyní na Karlík!

(Chtějí odcházet, vtom vystoupí Arnošt všecken poděšen)

12. VÝSTUP

Arnošt a předešlí

ARNOŠT *(kvapně vejde)* Císařská Milosti!

KAREL IV. Nuže, je vše připraveno?

ARNOŠT Naopak, všecko je vyzraženo! Zdá se mi, že král Petr a vévoda Štěpán vědí vše, aspoň obcházejí nádvoří, takže nemožno rozkaz tvůj vyplniti.

KAREL IV. *(se směje)* To je znamenité! Karel IV. je zajat tedy se svou ženou na Karlštejně!

Opona spadne

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Scéna jako v dějství prvním

1. VÝSTUP

S levé strany přichází z purkrabství purkrabí karlštejnský a Pešek Hlavně.

PURKRABÍ Co? – Výmluvy! – Tak jsme nedělali my, když jsme byli mladí. Tu šlo vše rána na ránu, jako kladivo na hřebík.

PEŠEK Nuž, tedy bez výmluv, pane purkrabí, užiji tvého přirovnání.

PURKRABÍ Jen dej pozor, pane podčeší, abych nebyl přítom hřebíkem.

PEŠEK Nu, to nevím právě, jaký osud ti připadne, pane purkrabí!

PURKRABÍ Nač mne tedy, u všech d'asů, dráždíš? Celý den nevyj du z honu a shonu, a večer, sotva utřu s čela pot, ještě přijdeš ty a chceš zase Bůh sám ví co nemožného.

PEŠEK Však neslyšels ještě prosbu mou a již ji zamítáš, jak tvým obyčejem.

PURKRABÍ Protože vím napřed, že je pošetilá, jak vy mladí jen vůbec vymyslit si můžete, samá hloupost a samý tret! Jdi k šípku již a mluv. – Těch návštěv dnes a trochu ne oddechu. – Co mlčíš?

PEŠEK Vidím, že nejsi v dobré míře, pane purkrabí, a nebudu tě tedy obtěžovat. Dobrou noc!
(Chce odejít)

PURKRABÍ *(rozhorlen)* To by ještě scházelo! Teď chce mlčet! Nejdříve mne vede na vrch střechy a pak mne tam nechá stát s otevřenými ústy! – Ale nový to opět doklad statečnosti a dobrého vychování nynější mládeže. Samý mluvka, ale skutek útek! To my za našich časů si dovolit! – Měl jsem tě za chytřejšího, pane Pešku. Myslil jsem, žeš povaha mužná, odhodlaná k činu, a ty zatím jen jazykem šermuješ, jako ostatní. Máš co dělat, abys napravil v mých očích svou vinu.

PEŠEK Nu, tedy, když se ti tak líbí, pane purkrabí, vez tedy plnou pravdu. My jsme jednali!

PURKRABÍ Kdo? Tu ho opět máme! Samá neurčitost a samé vytáčky! My jednali! – Kdo je to my? – A co jsme jednali? Co to je? – Jak jsem povídal, bude to asi hodný nerozum a pěkná pošetilost!

PEŠEK Nu, ale vždyť jsem posud neřekl!...

PURKRABÍ A snad já ti v tom dokonce překážím? Ne? Tobě je to věru podobno, myslí si cos takového. Je to konečně mou vinou, že tu hodnou chvíli pro nic a za nic klábosíme, že se rozčiluju a zbytečně zlobím?

PEŠEK (*stranou*) Jak se teprve bude zlobit, až všechno zví. (*Nahlas*) My jsme tedy jednali.

PURKRABÍ (*s rostoucím hněvem*) U všech čertů, už odejdu! Mám toho právě po krk!

PEŠEK (*k sobě*) Ať se vzteká, jak chce, musí být mým spojencem, ven to musí. (*Nahlas*) My jsme jednali.

PURKRABÍ To už je s tebou k zbláznění – To slyším po třetí a stále nevím kdo.

PEŠEK Alena a já. – Nebo lépe, Alena sama.

PURKRABÍ Nebo ještě lépe, ty sám a nejlépe, ani ona, ani ty, a vím zase tolik, co dříve. Ale něco ti povím, pane šenku. Upřímné slovo. Zase, jak slyším, začínáš tu starou písničku, kdežto jsem ti několikrát pravil, že mi do toho pranic není, a víš dobře, do čeho mi nic není, do toho se nemíchám. Můj bratr, otec Alenin, má svůj rozum, a chce-li zrovna, aby jeho zeť nosil rytířské ostruhy, nemůže mu to nikdo za zlé míti, a nejméně já, jeho bratr, který tak dobře si dávám zakládati na erbu Wartenberských, jako on. To ti však nemusí být také k urážce. Žij a jednej, bys erbu získal, a dostaneš Alenu; něco za něco. Alena, je-li hodná dcera – rozumná říci nemohu, nebo to víš sám nejlépe, že není – poslechne, a ty se přizpůsobíš poměrům, a pak – oba dohromady máte ještě času dost. To je moje poslední slovo v této záležitosti, a teď mně již jednou dej pokoj. Dobrou noc! Můžeš čekat! (*Chce odejít*)

PEŠEK Čekat – kruté slovo, pane purkrabí, stáří ovšem jest již zvyklé na čekání...

PURKRABÍ A mládež ať se učí. S Bohem. (*Odchází*)

PEŠEK (*k sobě*) Zarytý a tvrdošijný jako vždy – ale nemohu mu pomoci. (*Nahlas*) Pane purkrabí, ještě slovo: to, co jsi slyšel z mých úst, nebylo to pravé, proč jsem chtěl s tebou mluvit. – Jiná věc, věc velké váhy mne sem vedla...

PURKRABÍ Vždyť jsem si to myslil! – Takoví jsou všickni! Chce něco a za chvíli chce něco jiného. Bylo to to pravé a nebylo to to pravé. Na konci neví sám, co chce, a musí si sáhnouti na hlavu, aby zvěděl a se přesvědčil, sedí-li mu ještě na plecích, anebo-li mu ulítla. Ó, Bože, to je k zbláznění! – Co tedy chceš – ale rychle!

PEŠEK Stalo se něco.

PURKRABÍ Pro rány boží! Teď to začne znova. Zase mne týrá a neřekne co. – A kde se to stalo?

PEŠEK Zde na hradě.

PURKRABÍ A bude to mít zlé následky, to já již znám, všechno vím napřed – samé zlé zprávy, samé pletichy, samé hlouposti. Vždy někdo něco vyvede proti rozkazům císaře, a já to musím pak srovnat. – Já, jen já, vždy jen já musím sníst, co jiní nadrobili. Pěkný to úřad, pěkné to hospodářství! Ale tedy k čertu mluv, co se stalo?

PEŠEK Na hradě jest žena.

PURKRABÍ (*spráskne ruce*) Svatý Palmatie! To nám chybělo! A kde jest? Proč ji tu trpíte? –
Proč ji nevyvedete? Dám ji vyštvaťi z hradu. – Kdo je to?

PEŠEK Alena!

PURKRABÍ Rány boží! Kdo tohle spískal?

PEŠEK Ona sama.

PURKRABÍ To je pěkné nadělení! Co jen řekne císař, až se to doví! – Co teď jen počneme?

PEŠEK Ano, co počneme...

PURKRABÍ (*zuřivě*) Ano, co počneme, to se jen řekne – ale proč se mi to neřeklo hned? –
Nač jsem zde purkrabím? Co? – Či to jest to vaše jednání, kterým ses před chvílí
vychloubal? Děvče jest bez rozumu, proto jej máš mít ty. Co jen řekne císař?

PEŠEK Prosim, bys jen nemyslel, pane purkrabí, že já ji sem vyzval – vše jest od začátku do
konce dílo Aleny – nebyl bych ani ničeho řekl, ale zdá se mi, že král cyperský
podezřivě ji obchází, že jistě něco tuší.

PURKRABÍ Velké neštěstí! – Alena byla vždy ztřeštěná, ale že se odváží takové hlouposti –
to jsem přece nemyslel. A kde jest? – Chci ji vidět!

PEŠEK V hlavní strážnici hraje s pážaty, jež mají stráž, v kostky, a kdybys ji viděl, jak
obratně a nenuceně si počíná, jak jí ten oblek sluší, jak jí to jde všechno od ruky.

PURKRABÍ Blázen jsi i s ní! – Jemu se to ještě líbí, on jest nadšen! – Obratně a nenuceně! –
A rozumím-li, že oblek jí sluší, jest snad přestrojena?

PEŠEK Ano, v šaty pážat tvé barvy.

PURKRABÍ To nesnesu, to jest přespříliš hřešeno na mou dobrotu to potrestám, pane šenku!

PEŠEK To nepotrestáš, pane purkrabí!

PURKRABÍ Však to potrestám!

PEŠEK Však to nepotrestáš, neb jde o štěstí tvé schovanky, tvého miláčka, tvé Aleny!

PURKRABÍ U vás jde hned všechno o štěstí! Každý komár sní hned vaši blaženost! Ale mně
jde o přízeň mého císaře, to je také něco.

PEŠEK Alena je tu, aby odešla odtud mou ženou!

PURKRABÍ Alena je tu, aby tebe i mne uvrhla svým bláznovstvím v nemilost císařovu!

PEŠEK Alena je tu, aby vyhrála sázku svého otce, kterou uzavřel s panem Ctiborem z
Fuchsberka!

PURKRABÍ Starý blázen, je vidět, že Alena svého otce nezapře. Ale co dělat, co dělat, jen
cestu najít z toho bludiště!

PEŠEK Mlčet, pane purkrabí – ať se celá věc rozpředě sama, jako sama se zapředla.

PURKRABÍ A nač mne tedy tím znepokojuješ? Co mi do toho, já o tom nevím. – Vid', to's chtěl míti pro případ, kdyby to zle dopadlo, zástěru, kam byste se oba uschovali! Známe to, známe. Strýček vždy musí vytahovat z popelu žhavé kaštany. Ale ne, tenkrát jste se se špatnou potázali, tenkrát budu nezlomný. Krátce a dobře: nevím o ničem, děj se co děj; a teď dobrou noc, vlastně skoro již dobré jitro. Obrácený to život vedeme teď na Karlštejně! To se dobře neskončí. Však's mi dlužen ještě odpověď; nač jsi mne mučil a týral tím – co mi to toho?

PEŠEK To má rovněž svůj důvod, pane purkrabí. Povede-li se plán Alenin, tu potřebujeme ještě ctihodného svědka, jenž by dotvrdil na slově i písmě pravdu, skutečnou pravdu, že Alena strávila noc na Karlštejně. Jí nebo mně by pan z Fuchsberka sotva uvěřil, namítal by, že jsme spolu srozuměni; císaře přece za svědka žádat nemůžeme, ale milý náš strýček zajisté dosvědčí...

PURKRABÍ Čert vezmi vás, strýčky i všecky sázky vaše! Já neusnu rozčilením...

PEŠEK Ale dokážeš včas potřeby, oč jsem tě prosil – vždyť blaho naše na tom záleží. Proto včas jsem tobě všecko oznámil a teď mám čest poroučeti se tobě a přízni tvé. Dobrou noc! Dobrou noc, pane purkrabí! (*Odejde*)

2. VÝSTUP

Purkrabí.

PURKRABÍ Větroplach! Větroplach, ale srdce ryzí. – Pěkné to věru nadělení – ale co počít? Nejlepší jest mlčet, nevědět o ničem, dělat udiveného. Přece nemohu sám býti strůjcem neštěstí těch dětí! – Alena, má Alena! – Ale je to chyba, když vědí, jak je mám rád, pak hřeší jen na mou lásku. Nejlíp udělám, když půjdu spát – jen usnu-li rozčilením!

(Odchází, vtom vejde s opačné strany vévoda Štěpán)

3. VÝSTUP

Předešlý a vévoda Štěpán

ŠTĚPÁN Pane purkrabí, pane purkrabí! (*Stranou*) Tomu nasadím něco do hlavy.

PURKRABÍ (*k sobě*) Co zas? – Nikdy pokoje! (*Hlasitě, jde vstříc vévodovi*) Co poroučíš, pane vévodo?

ŠTĚPÁN Jen přátelské pokynutí chtěl jsem ti dáti, pane purkrabí.

PURKRABÍ Mně? (*K sobě*) To zase bude pěkné nadělení! (*Hlasitě*) Hořím zvědavostí, pane vévodo, musí to býti věc velmi důležitá.

ŠTĚPÁN Že tak pozdě tebe zdržuji, chceš říci: ovšem velmi důležitá, a týká se v první řadě tebe, jakožto purkrabího.

PURKRABÍ Mne? Jakožto purkrabího? (*Stranou*) Ten již ví všecko! Já však nevím nic. (*Hlasitě*) Hořím zvědavostí...

ŠTĚPÁN Nemýlím-li se, je zákaz, že nesmí žádná osoba ženského pohlaví býti přes noc na Karlštejně?

PURKRABÍ (*stranou*) Již to ví, není vyhnutí! (*Nahlas*) Ano, tak jest, velmi přísný zákaz, velmi přísný.

ŠTĚPÁN Za jehož zachování ručí císaři v první řadě pan purkrabí.

PURKRABÍ Ano, ručí – ale je snad porušen zákaz Jeho Milosti?

ŠTĚPÁN Líto mi, že já, cizinec a host, musím to oznámiti panu purkrabímu. Zákaz jest porušen a způsobem takovým, že to připouští jedinou domněnku...

PURKRABÍ Tvá řeč mne naplňuje hrůzou, pane vévodo...

ŠTĚPÁN Ano, jedinou domněnku, že o přítomnosti této dívky ví buď pan purkrabí...

PURKRABÍ Ne, ten neví o ničem.

ŠTĚPÁN Tedy ví o tom císař sám!

PURKRABÍ Císař sám – možná – já nevím! A co my v tom zmůžeme, pane vévodo? Je-li tomu tak, jak pravíš – pak ovšem... Ale prosím tě, co víš o tom?

ŠTĚPÁN Jeho Milost král cyperský setkal se u dveří ložnice císařovy s panošem, který panoš byl...

PURKRABÍ Pan Pešek Hlavně, šenk císařův.

ŠTĚPÁN Který panoš byl dívka – v šatu tvé barvy, pane purkrabí.

PURKRABÍ (*k sobě*) Či by se Alena odvážila až v předsíň císařskou? (*Nahlas*) To je mýlka, pane vévodo! To nemůže být!

ŠTĚPÁN Král cyperský se nerad mýlí, pane purkrabí.

PURKRABÍ Jsem zdrcen tou zprávou, pane vévodo! Ale co zbývá dělat?

ŠTĚPÁN (*jízlivě*) To je přece zjevné. Víš-li nebo domníváš-li se, že císař o tom ví, pak ovšem nezbyvá než mlčet a kořiti se nejvyšší vůli nejmocnějšího císaře; myslíš-li, že o tom císař neví, pak je aspoň pro tebe nejdůležitější hájiti sebe a úřad svůj – ospravedlniti se císaři před celým dvorem, dokázati, že's nevinný, že nevíš, jak mohla sem žena vplížiti se...

PURKRABÍ A myslíš, pane vévodo, že císař neví o tom...

ŠTĚPÁN (*ironicky*) Jeho Milost přece jest povznesena nad takové malichernosti.

PURKRABÍ Pak se ovšem musím ospravedlnit, musím dokázat svou nevinu.

ŠTĚPÁN Ano, a to hned, čím dřív, tím líp.

PURKRABÍ Hned ráno.

ŠTĚPÁN Co ráno? Ještě teď v noci. Tomu přece nemůžeš připustit, aby s tvým vědomím byla dívka po celou noc v předsíni ložnice Jeho Milosti. Pomni přece na svůj úřad, odpovědnost za osobu a čest císařovu – lidské řeči...

PURKRABÍ Ovšem, ovšem. Ještě dnes, a to hned. – Ale což abych se přesvědčil, kdo je vlastně na stráži?

ŠTĚPÁN Ano, to bude to nejlepší, přesvědč se sám, a shledáš-li má slova pravdivá, zburcuj hrad a ospravedlň se před vladařem.

PURKRABÍ Děkuji ti, pane vévodo – jdu se podívat do předsíně císařovy. Ó, Bože, jak to skončí, jak to jen skončí! (*Odejde*)

4. VÝSTUP

Štěpán

ŠTĚPÁN (*sám*) Toho jsem již pobláznil! – Byla-li to vskutku dívka a přivede-li purkrabí císaře před celým dvorem do rozpaků, jsem pomstěn. – Je to sice mravenčí pomsta na takovém obru, jako je Karel IV., ale i ta je sladká. Dobrého pořízení, pane purkrabí! – Musím jít potěšit krále jerusalemského a povědít mu, co jsem vyvedl; nebude-li tím bližší cíle – aspoň se zasměje. (*Odejde*)

5. VÝSTUP

Alena

Pausa. Ze strážnice vystoupí Alena. Nejdříve se pečlivě na všechny strany rozhlíží, pak postoupí k lípě.

ALENA (*sama*) Nu – konečně! Jsem věru již unavena tím přestrojením. Mezi davem panošů mne nikdo nepoznal – ale byla to práce zbýti se jich konečně a vyčkati tohoto okamžiku. (*Rozhlíží se*) Ano, zde je ta stará lípa! – Měl by tu již býti pan Pešek – není to dvorné, nechat mne čekati tak dlouho o samotě. (*Přechází*) Cítím chlad noci a on stále nejde. – Že by zapomněl, ani mysliti nemohu, spíše se zlobí, co jsem to vyvedla, (*Usedne pod strom na lavičku*) ale nebylo již pomoci, něco jsem musila podniknout o své ujmě. – Jsem tak unavena od toho křiku – musila jsem si přihnouti také medoviny

a kvasit se stráží, abych se neprozradila. – A ten Pešek nejde, a přece ví, že tu čekám.
(*Skloní hlavu do dlaní ve snění*)

6. VÝSTUP

Pešek a Alena

Z domu purkrabího vyjde Pešek Hlavně.

PEŠEK (*se rozhlíží, shlédne Alenu a mluví přitlumeným hlasem*) Aleno!

ALENA (*zvedne hlavu*) Konečně! – Nu, pojď přec blíž! (*Vstane a běží k lavičce*)

PEŠEK Nejde to, Aleno...

ALENA Proč?

PEŠEK Nesmím.

ALENA Jaké to žerty, Pešku, opravdu nemístné žerty!

PEŠEK Nemohu. – Neměl jsem ani vyjítí – ale to víš, láska k tobě.

ALENA A proč nemůžeš?

PEŠEK Slíbil jsem to arcibiskupovi Arnoštovi. Viděl jsem tě a musím zpět jít.

ALENA Můj drahý! S tím slibem to nebude tak doopravdy. Aspoň chvíli, Pešku! – A proč jsi to slíbil arcibiskupovi?

PEŠEK Sám nevím, proč chtěl tomu, ale co mi slíbil, stojí za to, abych slib svůj dodržel.

Rytířské ostruhy, Aleno! -Ale mlčet! (*Klade prst na ústa*) Vidiš, že se také starám...

ALENA Jdi, ty mne škádlíš...

PEŠEK Musím zase jít – ale víš, jeden polibek by neškodil.

ALENA Rač si tedy proň přijítí.

PEŠEK Když nesmím...

ALENA Tož tam zůstaň bez polibku!...

PEŠEK Ukrutná! – Aspoň o krok se přiblíž, odvážím se také na jeden krok – dále nemohu.

(*Mezitím se objevil v pozadí vévoda Štěpán a král Petr cyperský. Oba zůstanou v pozadí a mluví ztlumeným hlasem*)

ŠTĚPÁN (*ukazuje Petrovi Alenu*) Ano, právě, toť ten panaš.

PETR Kterého jsem vyplašil v předsíni císařské; týž vzrůst, týž šat – nemám chuti vzdát se tak lehce.

ŠTĚPÁN Jen směle, pane bratře!

PETR A hled', má zde dostaveníčko. – Což abychom jim tu radost překazili?

ŠTĚPÁN Spíš je pozorujme chvíli, až se zcela přesvědčíme.

PETR Toho věru již nepotřebujeme. Dva mladíci přece v noci dostaveníčko si nedávají.

(Alena a Pešek mezitím posunky znamení si dávají)

PEŠEK Tedy o krok, Alenko, o jediný krůček...

ALENA *(učiní krok kupředu)* Tento ti obětuji, ale pouze ten jediný; víc nesmím obětovati své hrdosti.

PEŠEK *(učiní také krok)* Krok tvé nožky není, Aleno, v žádném poměru s mým krokem: když já udělám jeden, musíš udělat aspoň dva.

ALENA Jsi jako vždycky neskromný – to by bylo trochu mnoho. Na jeden krok se ještě odvážím – ale rychle. *(Učiní krok kupředu, Pešek rychle dva kroky a leží si v objetí)*
(najednou)

ALENA – PEŠEK Můj Pešku! Má Aleno!

(Pausa, Petr a Štěpán šeptajíce ustupují více do pozadí)

PEŠEK Za chvíli takovou bych dal deset životů ...

ALENA Já věděla, že přijdeš... zůstaň...

PEŠEK Nevzpomínej toho – čas prchá a musím jít.

ALENA Můj miláčku!

PEŠEK Co je ti? Ty se chvěješ. Slzy v tvém oku...

ALENA To štěstí!

PEŠEK *(vede ji na sedátko pod lipou)* Ty klesáš. – Ó, má drahá!

(Sednou. Alena má hlavu na rameni Peškově)

ŠTĚPÁN Tuším, že jsme viděli dost!

PETR Teď je nejpříhodnější chvíle, chceme-li je vyplašit.

ŠTĚPÁN Lépe bude, půjdeme-li vyhledat purkrabího. Hledá ptáčka nahoře v předsíni císařské, a on se zde zatím cukruje.

PETR Věřu, takhle se nezachází s panošem. – Pojd'me, pane bratře, purkrabí bude mít radost.
(Odejdou)

ALENA Hled', co je hvězd na nebi!

PEŠEK Vidím všechny v očích tvých a planou z modra jich krásnější než z modra nekonečné oblohy.

ALENA A co chce arcibiskup? – Za jakou příčinou jsi vězněn dnes?

PEŠEK Řekl jsem ti, že nevím. – Ale kdož by teď hlavu tím si lámal, teď mizí svět kolem, co hlava tvoje leží na srdci mém. *(Objetí)*

ALENA Někdo přichází.

PEŠEK Skryjme se.

ALENA Ale kam?

PEŠEK (*naslouchá*) Jest jich více, a tuším, že jdou s pochodněmi.

ALENA Jsme prozrazeni, prchněme! Zdá se mi, že jsou nám na stopě; král Petr s očí mne nespustil při stole.

PEŠEK Pojď do purkrabství, tam tě hledat nebudou.

ALENA Ó, nikoli – co by řekl strýc! – Naopak, myslím, že tam by nás nejdříve hledali.

PEŠEK Naopak, Aleno, strýc ví o všem, sdělil jsem s ním všechno.

ALENA A zlobil se, zuřil...

PEŠEK Ovšem, ale věřím pevně v jeho dobrotu. (*Nové kroky*) Ale nyní třeba prchnouti. – Kam? Do purkrabství, tam jsme jisti, rychle! (*Táhne Alenu ke dveřím do purkrabství a otvírá je*) Zavřeno. – Co nyní?

ALENA Nezbyvá, než abychom oba prchli do strážnice.

PEŠEK Tedy rychle! Bezpečni tam ovšem nebudeme, ale co nám zbývá?

(*Odejdou v pozadí do strážnice*)

7. VÝSTUP

Vejdou vévoda Štěpán a král Petr

ŠTĚPÁN Hrdličky již ulétly – to je škoda!

PETR Tvá to vina, pane bratře, měli jsme na ně ihned udeřit; co s purkrabím?

ŠTĚPÁN Však nebudou daleko, a my již nepovolíme. My s jedné a purkrabí s druhé strany je vezme do kleští.

PETR Ubohý stařec, chvěje se celý rozčilením, ba šel i vzbudit císaře. Teď to začne!

ŠTĚPÁN Pojď hledat dále naše cukroušky. – Snad se uchýlili do strážnice. Ten panoš má opravdu vkus.

(*Odejdou do strážnice*)

8. VÝSTUP

Vystoupí Karel IV, za ním Arnošt

KAREL IV. Tak to nepůjde, milý Arnošte! – Pan purkrabí sám všechno svým láteřením překazil. Pamatuj, co jsme povinni své důstojnosti!

ARNOŠT Purkrabí jedná, jak úřad jeho mu velí. – Teď musíme...

KAREL IV. S barvou ven – jiného nám nezbude. Každá lest je nás nedůstojná. – Co na tom?

Císařovna přijela za mnou. Zalíbilo se jí tak.

ARNOŠT To lépe řekneme, že vyjela si časně zrána na hon do lesa a ztratila svůj průvod a zabloudila; co přirozenějšího, než že hledala zde útulku?

KAREL IV. *(v přemýšlení)* Zabloudila. – Ale její přestrojení?

ARNOŠT O to již je postaráno, Milosti. Když jsem slyšel, jak purkrabí bouří v předsíni, odvedl jsem císařovnu točitými schody do podhradí, kde se může pohodlně v dolejší jizbě převléknout.

KAREL IV. Nu, a dále?

ARNOŠT Mezitím co bude purkrabí láteřit a hledat domnělou ženu, budeš ty státi na svém, že nevěříš tomu a že chceš na vlastní oči se přesvědčit, že chceš sám vidět vinnici. Patrně sběhne se celý hrad. V zmatku tom vstoupí Její Milost do nádvoří, jako by právě přijela. Půjdeme jí vstříc, její neočekávaný příchod zmate všechny a odvrátí jejich pozornost od hledání dívky – aspoň na chvíli. Stojí-li purkrabí na svém, přejme mu tu radost, ať si hledá, ty můžeš jednat, jak tobě se zlíbí; buď zůstat zde s císařovnou, nebo volně odjet na Karlík.

KAREL IV. Pochybuji však, milý Arnošte, že se tím spokojí naši hosté. Král Petr prohlížel dobře císařovnu v předsíni mé ložnice, víš, že se chtěl odvážit ji políbit – pozná ji.

ARNOŠT Nepozná ani on, ani vévoda. Štěpán. V předsíni bylo přece pološero, nadto slušelo přestrojení císařovně výtečně, k nepoznání.

KAREL IV. Ale co když budou státi na svém, purkrabí se bude chtít ospravedlnit a vše dopodrobna vyšetřit, a hosté naši, víš, jaký berou podíl na každém hnutí našem.

ARNOŠT Nu, co si počnou? Ať hledají a vyšetřují. Tu radost, až bude Její Milost zde, jim dopřátí můžeme s lehkým srdcem. Jen spoléhejme na náhodu a důvěrujme ve štěstí!

KAREL IV. *(s úsměvem)* Ty vše vysvětlíš a omluvíš – však slyším kroky.

ARNOŠT A hlas purkrabího. – Teď opatrně!

9. VÝSTUP

Purkrabí, Arnošt, Karel IV. a několik sluhů s pochodněmi a vytasenými meči

PURKRABÍ *(ještě za scénou)* Jeho Milost již opustil Karlštejn! Ó, běda, běda, jděte a hledejte, sto kop, kdo najde tu nešťastnici! *(Vejde. Jak spatří císaře, vrhne se před ním na kolena)* Milost! Milost! Císařský pane! Nehodný sluha tvůj skládá v ruce tvé úřad, jež tak špatně zastával.

KAREL IV. *(udiven)* Co slyším? – Co se stalo, pane purkrabí?

PURKRABÍ Hledal jsem tě po celém hradě, nejjasnější vladaři jistě již vyplašilo tě z komnat tvých to hrubé porušení tvého zákazu, že jsi na odjezdu, teď v noci! Ó, běda, běda!

KAREL IV. Co se stalo? Vstaň, pane z Wartenberka!

PURKRABÍ Co stojí Karlštejn, co tuto hlavu šedivou nesu na plecích, nestalo se, co dnes! Jeho Milost král Petr a vévoda Štěpán viděli na vlastní oči, nelze mi tedy déle zapírat a stavět se nevědomým. Ale já jsem nevinen, Milosti! Já ani tu nešťastníci neviděl.

KAREL IV. Nešťastníci? – Nechápu ani slova, pane purkrabí.

PURKRABÍ Tvůj úsměv dodává mi síly, abych se vyznal ze všeho. Můj bratr Mikuláš – znáš ho, jaký jest blážínek...

KAREL IV. (*k Arnoštovi*) Co ještě uslyším?

PURKRABÍ Má dceru Alenu, pravý to otcův kontrfej; děvče jest zamilováno po uši do tvého šenka, pana Peška Hlavně.

KAREL IV. Proto přec nemusíš klečeti, pane purkrabí. – Však nač mi to všechno teď vypravuješ? Když se mají rádi, ať se vezmou, já Peškovi bránit nebudu!

PURKRABÍ Ale bratr nechce svolit, dokud pan Pešek nezíská ostruh rytířských.

KAREL IV. Nu, snadná pomoc. Dáme mu je.

PURKRABÍ To já také říkal, měli počkat – a ne dělat hlouposti, ale již se stalo, již se stalo. – Svrhni všechn hněv svůj na mne, ale ty děti netrestej!

KAREL IV. Já tu dívku ani neznám – já ji nikdy neviděl – ale posud nechápu, kam směřuješ, pane purkrabí?

PURKRABÍ Viděls ji, Milosti! – Stála na stráži ve tvých komnatách.

KAREL IV. (*udiven*) Na stráži? – V mé ložnici?

ARNOŠT (*k císaři*) Výborně! Je na falešné stopě!

KAREL IV. Nevšímal jsem si strážce. (*Náhle přísně*) Znáš však rozkazy naše, pane purkrabí. Když to pravíš, je to asi pravda; jak tam přišla ta dívka?

PURKRABÍ Otec její, můj bratr Mikuláš, vešel v pošetilou sázku s panem Ctiborem z Fuchsberka, že toho dokáže, by proti zakazu tvému dívka zůstala přes noc na Karlštejně. Alena zkusila to, hnána beznadějnou láskou k Peškovi. Má vina jest, že dostala se v přestrojení mých barev na hrad – ale v dnešním shonu a víru mohlo se to lehce stát i jinému. Já nevěděl o ničem, zapřísahám se svatým Václavem!

KAREL IV. Nyní chápu ovšem nemoc pana Peška. – Alena byla tedy dnes na stráži v mých komnatách? – To je věru trestuhodné, pane purkrabí. A v jakém šatu tam byla?

PURKRABÍ V šatu mých barev, Milosti!

ARNOŠT (*k císaři*) V stejném šatu, jaký mi opatřil Pešek pro císařovnu. Výborně, jsme zachráněni!

KAREL IV. (*se zdánlivou rostoucí přísností*) Toť dvojí přestupek, pane z Wartenberka. Zjevná neuctivost a nešetrnost k předpisům našim se strany pana Mikuláše a zpupná nedbalost ve službě, pane purkrabí! Vidím, že musím přísným trestem stanovití příklad. I Pešek je vinen, zle se prohřešil!

PURKRABÍ Tresci mne i jeho, ale jen Alenu ne, milostivý císaři! Dětský nerozum a pak jedno, co všecko omlouvá...

KAREL IV. Nevěděl bych co...

PURKRABÍ Láska, císařská Milosti!

KAREL IV. (*s úsměvem k Arnoštovi*) Té ovšem kvůli musíme již dnes mnoho odpouštět. (*K purkrabímu*) Uvidíme, co se dá dělat, pane purkrabí; třeba dříve vyslechnouti viníky, ty odvážné milence, kteří si dávají dostaveníčka v předsíni ložnice císařské!

PURKRABÍ Věru, uznávám tu smělost...

ARNOŠT (*k císaři*) Která nám přišla vhod.

KAREL IV. Dej vyhledati vinníky, pane purkrabí, a přivésti je sem. Chceme na místě soudit a trestat!

PURKRABÍ Ó, Bože, kde jen jsou, kde jen jsou!

(Mezitím co dává v pozadí rozkazy strážím, vznikne za scénou hluk a třeskot mečů. Petr šermuje s Alenou, Štěpán s Peškem. Všichni vyjdou ze strážnice)

ŠTĚPÁN (*za scénou*) Drží se to děvče, jak pravý šermíř!

ALENA (*za scénou*) A nepoddá se!

PEŠEK (*za scénou*) Tu urážku ti splatím, pane vévodo!

PETR (*za scénou*) Však já tě neopustím, pane bratře!

KAREL IV. (*postoupí vpřed*) Jak? – Potyčka v mé přítomnosti? – Stůjte!

(Na jeviště vrazí divoče Štěpán a Petr, šermující s Peškem a Alenou)

10. VÝSTUP

Karel IV., Arnošt, purkrabí, Štěpán, Petr, Alena, Pešek, stráže a lid karlštejský s pochodněmi

ŠTĚPÁN Již couvají!

PETR Císař!

ALENA Běda!

PEŠEK Však se nepoddáme!

KAREL IV. (*postoupí jim vstříc, velkým hlasem*) Zarazte! Což ani velebnost císaře vašeň vaši zběsilou neudrží na uzdě? – Šílíte všichni dohromady? Aj, pane vévodo, divně ctíš pohostinství a zachováváš čest rytířskou – se zbrojnoši se potýkáš a s dívkami!

ALENA Císař ví všechno!

PEŠEK Milost! Milost!

(Oba pustí meče a klesnou před císařem na kolena)

ŠTĚPÁN (*zastrkuje meč*) Byl jsem nucen k boji, uražen tímto panošem, který jest dívkou.

PEŠEK Já jen bránil svou nevěstu!

ŠTĚPÁN V hrdlo lžeš!

KAREL IV. Ticho! Mluvte bez vášně, ať mohu klidně soudit!

PEŠEK Ve strážnici pustili se oba pánové v hru v kostky, při čemž za cenu dával pan vévoda čest mé nevěsty, tasil jsem, toť vše.

ŠTĚPÁN Nešlo mi o tvou nevěstu, pane šenku – chtěl jsem jen zvědět, kdo je tvůj spanilý soudruh – pak jsem ti chtěl povědět, jak pěkně šetříš zákonů císařských.

PEŠEK Nuž, tedy věz, mou nevěstou je Alena, dcera pana Mikuláše z Wartenberka...

PURKRABÍ Nešťastné, zaslepené dítě!

PEŠEK A co se rozkazů císařských týče...

KAREL IV. (*ironicky k vévodovi*) Nech, já se poděkuji sám panu vévodovi bavorskému, jak bedlivě zastával v úradě našeho milého purkrabího. Však dosti sporu! Odvážlivou hru jsi nastrojil, Pešku. Vidiš, bez tvé pomoci nám víno také chutnalo. Jdi, nemám tebe více potřebí.

PEŠEK Milost! Milost!

ALENA Odpuštění, Milosti! Jediné já jsem vším vinna, Pešek nikoli! Na mne padniž veškereň tvůj hněv! (*Kleká*)

KAREL IV. (*zvedá ji se země*) Nerad bych se skláněl k zemi tam, kde rád se podívám okem k oku.

PURKRABÍ Císař odpouští!

ALENA Milosti, díky, díky!

KAREL IV. (*s úsměvem*) A poněvadž se ukázalo, že nám bez pana rytíře Peška...

PURKRABÍ (*k Aleně*) Rytíře, slyšíš?

KAREL IV. ... víno také chutnati může, propouštíme ho ze služeb svých v plné milosti své a dáváme mu v uznání zásluh, jež získal si po léta o naši osobu, dům, který jsme získali

od žida Ebruše na Starém Městě pražském – o statky a jiné zboží postarají se pan Mikuláš i pan Ješek z Wartenberka.

PEŠEK ALENA Ó, díky, ó, díky!

PURKRABÍ Sláva císaři! (*K Aleně*) Ale nahnalas mi strachu, ještěřičko!

(Karel IV. rozmlouvá s Arnoštem v prostředku jeviště. Purkrabí, Alena a Pešek stojí po jedné, Štěpán a Petr po druhé jeho straně)

PETR (*k Štěpánovi*) Nu, nejsem znalec, pane vévodo?

ŠTĚPÁN Škoda. Nepovedlo se.

PETR Teď věříš, že mi zlomila meč a hodila pod nohy, když jsem jí chtěl dát v komnatě císařově políbení?

ŠTĚPÁN Teď nezbyvá nám, než si navzájem gratulovati, pane bratře!

(Tisknou si ironicky ruce)

11. VÝSTUP

Předešlí a Alžběta

V tom ozve se troubení na podhradí, Všichni se obrátí, branou vejde císařovna Alžběta v obleku jako v prvním dějství.

VŠICKNI Co to znamená?

PURKRABÍ Toť fanfára, oznamující vznešenou nějakou návštěvu.

(Vejde Alžběta)

VŠICHNI Císařovna!

KAREL IV. Jaká to návštěva, paní má — — — a v tuto dobu? (*Jde vstříc a políbí ji na čelo*)

ALŽBĚTA (*v rozpacích*) Vyjela jsem časně z rána do lesů kolem Karlíka na hon —

ARNOŠT (*vpadne jí do řeči*) A vzdálila se zajisté, nepovědoma cesty, příliš daleko?

KAREL IV. (*rychle za ním*) A zabloudila snad?

ALŽBĚTA Uháněla jsem tryskem za jelenem, jež psi z brlohu vyplašili, a tak se stalo, že pojednou ztratila jsem směr cesty a zbloudila, až místo Karlíka bleskly mi věže karlštejnské. Co zbývalo, – i hledám pohostinství a přístřeší u svého vládce a pána.

ARNOŠT Jaké to štěstí, že stojí Karlštejn, a věru stálo by za to zbořiti jej hned, jak jej opustíš, dostačilť úplně svému úkolu.

KAREL IV. Je mi líto, milý Arnošte, že nemohu sdíleti – snad po prvé – tvoje náhledy. Nejsem tak dvorský, i nad zákonodárcem jest zákon, a ten praví, že nesmí žena ani

královna ubytovati se na Karlštejně. Doprovodím sám Její Milost na Karlík. Zákon je svatý!

ALŽBĚTA Ty sám bys chtěl?

KAREL IV. *(s úsměvem)* Ano, je to krásný a blažící pocit uváděti zbloudilé na pravou cestu. *(Šeptem)* Budu tě dobře bavit. *(Nahlas)* Povím ti, co zatím zde se stalo mezi milenci, které tvé zvláštní přízní doporučuji.

PURKRABÍ *(představuje Peška i Alenu, kteří se hluboce kloní)* Má neteř Alena a pan Pešek Hlavně.

ALENA Rytíř, strýčku!

ALŽBĚTA A v obleku panoše? – A těchto barev?

KAREL IV. Cestou ti všecko vysvětlím. Pane purkrabí, dej osedlati koně.

PURKRABÍ Hned se stane, Milosti.

(Zavolá družinu královu ze strážnice a z hradu. Odchází)

KAREL IV. Naši hosté *(K Štěpánovi a Petrovi)* vezmou, doufám, za vděk pohostinstvím našim ještě na několik dnů. My se opět vrátíme zítra, abychom společně užili jarních dnů v lesích berounských.

ŠTĚPÁN *(rychle k němu přistoupí, polohlasně)* A moje záležitost? – Nemohu míti žádné naděje?

HLAS VĚŽNÍKA *(vpadne právě)* Dále od hradu, dále, ať nepotká neštěstí tebe nenadále!

KAREL IV. V tom slyšels určitě mou poslední odpověď, pane vévodo! *(Štěpán se ukloní a vmísí se mezi dvořany)* A nyní na cestu!

(Trouby, Napřed oddělení zbrojnošů. Císař s Alžbětou procházejí středem, všem laskavě kynouce. Za nimi druhé oddělení stráže s pochodněmi a družina Karlova, mezi nimi Alena a Pešek)

ALENA *(žertovně podává ruku Peškovi)* Vaši ruku, pane rytíři!

PEŠEK Zde máš. Však nezapomenu co živ na tuto noc na Karlštejně!

(Odcházejí)

Opona spadne